

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Jan Bartošík

Pýcha a národ
Příspěvek ke studiu dějin Britských ostrovů
za vlády Eduarda I. (1272-1307)

Bakalářská práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Martin Kovář Ph.D.

Praha 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 29. června 2018

Jan Bartošík

Bibliografická citace

Pýcha a národ: Příspěvek ke studiu dějin Britských ostrovů za vlády Eduarda I. (1272-1307): bakalářská práce / Jan Bartošik; vedoucí práce: prof. PhDr. Martin Kovář Ph.D. -- Praha, 2018. -- 49 s.

Anotace

Bakalářská práce je věnována politickým, právním a kulturním vztahům na území dnešních Britských ostrovů ve druhé polovině 13. a na počátku 14. století. Klíčovou osobností tohoto období a stěžejním bodem práce je anglický král Eduard I. Plantagenet. Jeho život před nástupem na trůn bude obsahem V první části práce je rozebrán jeho život před nástupem na trůn. Druhá část práce je analýzou podrobení Walesu pod anglickou nadvládu, prostředků k tomu Eduardem užitých a následnému správnímu rozdělení země. Ve třetí části je rozebrána situace na území Skotska, autor zkoumá dědičné nároky na korunu, zásahy anglického krále do sporů skotské šlechty, analyzuje počátky a průběh Skotské války za nezávislost a rozebírá roli osobností, které se jí přímo účastnily. V poslední části práce autor analyzuje politickou a společenskou situaci na Britských ostrovech po smrti Eduarda I. a nástupu na trůn jeho syna Eduarda II.

Klíčová slova

historie, národy, politika, Eduard I. Plantagenet, Anglie, Skotsko, Wales

Abstract

The bachelor thesis is dedicated to political, legal and cultural relations on the lands of the present British Isles in the second half of the thirteenth century and at the beginning of the fourteenth century. A person that is considered crucial for this period and the pivotal “point” of this thesis is King Edward I of England. The first part of this work deals with his life before his accession to the throne. Annexation of Wales is analysed in the second part of thesis as well as the means used by Edward and subsequent administrative division of the country. The third part analyses the situation in the lands of Scotland. The author scrutinizes hereditary succession of the crown and interference of the English King in the Scottish nobility disputes. Moreover, it analyses the beginning and the times during the Scottish war for independence and deconstructs the positions of the leading figures involved. In the last part of the thesis, the author analyses the political and social situation on the British Isles after the death of Edward I of England and the succession of his son, Edward II.

Keywords

History, Nations, Politics, Edward I. Plantagenet, England, Scotland, Wales

Počet znaků (včetně mezer): 121 954

Poděkování

V první řadě bych rád poděkoval panu profesorovi Martinovi Kovářovi, který si na mě našel čas ve svém nabitém programu a vždy mi moudře poradil. Jeho přednášky pro mě byly velice inspirující a naučily mě nazírat na historii i z jiných úhlů, než jsem býval zvyklý.

Obrovské díky si zaslouží moji kolegové a přátele z fakulty Tadeáš Fišera, Ondřej Charvát, František Lejnar a Jan Menhard, kteří mi po celé tři roky studia byli nesmírnou oporou a motivovali mě v každé slabé studijní chvíli.

Obsah

Úvod.....	1
1. Eduard I.	3
1.1. Narození a počátky	3
1.1.1. Narození a raná výchova.....	3
1.1.2. První tituly	3
1.2. Lord Eduard.....	5
1.2.1. Eduard a baroni	5
1.2.2. Občanská válka	7
1.2.2.1. Cizinci	8
1.2.2.2. Počátky.....	8
1.2.2.3. Bitva u Lewes	9
1.2.2.4. Vláda Simona de Montfort.....	10
1.2.2.5. Bitva u Evesham	11
1.2.2.6. Stabilizace	12
1.2.3. Křížová výprava.....	13
2. Wales.....	15
2.1. Wales za vlády Jindřicha III.	15
2.1.1. Nástup Llywelyna ap Gruffudda.....	15
2.1.2. Čtyři cantrefy	17
2.1.3. Princ z Walesu	18
2.1.4. Llywelyn ap Gruffudd a 2. baronská válka.....	18
2.1.5. Dohoda z Montgomery	20
2.2. Eduardova nadvláda	20
2.2.1. Počátky krize.....	20
2.2.2. Eduardova 1. waleská válka.....	22
2.2.2.1. Dohoda z Aberconwy.....	23
2.2.3. Mezi válkami	24
2.2.4. Eduardova 2. waleská válka.....	25
2.2.5. Konec rebelie roku 1283	27
2.2.6. Obnovení rebelie v roce 1294	28
3. Skotsko	30
3.1. Skotsko před rokem 1296	31
3.1.1. Jindřich III. a Skotsko	31
3.1.2. Krize Skotska po smrti Alexandra III.	31

3.1.3. Nový král	33
3.2. První skotská válka o nezávislost	34
3.2.1. Bitva u Dunbaru	34
3.2.2. Počátek rebelie roku 1297	35
3.2.3. Bitva u Stirling Bridge	36
3.2.4. Bitva u Falkirku	37
3.2.5. Konec Williama Wallace a nástup Roberta Bruce	38
4. Britské ostrovy po smrti Eduarda I.	40
4.1. Eduard II.	40
4.2. Skotsko za Eduarda II.	40
4.2.1. Bitva u Methven	40
4.2.2. Tažení Eduarda II.	41
4.2.3. Bitva u Bannockburnu	41
Závěr.....	43
Bibliografie.....	46

Úvod

Cílem této bakalářské práce je podrobná analýza politického, právního a sociokulturního života v období 13. a na začátku 14. století na Britských ostrovech. Eduard I. Plantagenet v tomto období ovlivnil dějiny všech národů fungujících na Britských ostrovech a zanechal v nich významný odkaz viditelný i v dnešní době. V Anglii je jeho odkaz spojený se vznikem parlamentu, kterému se ještě jako mladý muž stavěl na odpor. Jeho autokratické myšlení a nevole k umírněnosti se pro něj později stala charakteristickým znakem formující i zahraniční politiku. Není náhodou, že s takovým příběhem, který Eduard prožil, získal pověst neúprosného a tvrdého muže. Je potřeba si však uvědomit, že pod tímto přívlastkem „tvrdý“ nelze sledovat definici hrubé síly, ale spíše filozofický postoj vedoucí k naplnění jeho ambicí. V kapitole o Eduardovi jsem vycházel z jeho jednotlivých životních etap, podle kterých byly chronologicky poskládány jednotlivé podkapitoly, což vytváří jednotný narativní příběh. Velkým pomocníkem ve zmapování Eduardova příběhu mi byla jeho biografie od Michaela Prestwiche, která do nejzajímavějších podrobností rozebírá jak královy osobní postoje a pohled na tehdejší Anglii, tak globální situaci v západní Evropě, která ji přímo ovlivňovala.

Jak rychle se Wales ve 13. století dostal na vrchol, tak také rychle padl. Toto období je primárně velice důležité z pohledu waleské národní identity, protože právě tehdy došlo ke sjednocení země a její podoba se stala téměř identickou s tou dnešní. Příběhy Llywelyna Velikého a Llywelyna ap Gruffudda zasáhly nejenom do anglické politiky a staly se jedním z výrazných momentů jinak zastíněné země. Wales byl ve 13. století stát s vlastní ustálenou politikou, a i přes veškeré anglické intervence také stát s vlastní integritou. Základ waleské integrity byl ovšem odlišný od toho anglického, tyto odlišnosti mezi zeměmi byly více viditelné než například u Skotského království a lze tedy dobře pozorovat vzájemné konflikty nejen v rámci 13. století, ale i v průběhu celých waleských dějin. V kapitole o Walesu sleduji pohled na rebelie hlavně z anglické perspektivy. K tomu mi velice dobře sloužila kniha *The Welsh Wars of Edward I.: A Contribution to medieval military history, based on original documents* od J. E. Morrise, která mapuje celé události hlavně z militárního pohledu, se kterým úzce souvisí i pohled ekonomický a kulturní.

Skotské království ve 13. století došlo jedné z nejvýznamnějších etap své celé historie. Příběhy Williama Wallace a Roberta Bruce fascinují lidi do dnešní doby a jejich odkaz můžeme slyšet pokaždé, když uslyšíme skotskou hymnu *Flowers of Scotland*, která se stala jejich žijícím odkazem. Wallacovo a Brucovo Skotsko se stalo symbolem vybojované

svobody, a tedy symbolem téměř hmatatelné možnosti skutečně měnit svět kolem sebe. Skotská politika však na druhou stranu nebyla tak ideální, jako lid popisuje její hrdiny. Skutečný příběh Skotské války o nezávislost je příběh o zradě, intrikách, ustavičných bojích, a hlavně je celý psaný krví. Pro psaní této kapitoly jsem se rozhodl spíše pro pohled ze skotské strany. Učinil jsem tak také z důvodu, protože zdroje řešící toto období z pohledu Anglie odsouvají Skotskou revoluci tak trochu na druhou kolej před problémy na kontinentě. Výtečným pomocníkem mi v této kapitole byla kniha *Robert Bruce and the Community of the Realm of Scotland* od profesora G.W.S. Barrowa, která nesleduje celou revoluci pouze očima Roberta Bruce, ale celou skotskou komunitou.

Vláda Eduarda II. není úplně námětem této práce, i když je potřeba ji v kontextu s koncem Skotské války o nezávislost alespoň lehce nastínit. Je totiž téměř opakem vlády Eduarda I. Cesta Roberta Bruce za finální svobodou je popisována v poslední části hlavně z pohledu jeho vojenských úspěchů a neúspěchů.

Celkově jsem se snažil čerpat z odborné literatury, která se váže k určitým segmentům celé problematiky. Obecné historii států jsem se snažil co nejvíce vyvarovat a využíval jsem jich pouze tehdy, pokud ve svém výkladu udržovaly nějaké ojedinělé myšlenky. Nebylo potřeba využívat neoborných, či vyloženě beletristických zdrojů. Tato práce se nemá zabývat folklórním životem v daném období, ani se přímo nezaměřuje na život nejnižších vrstev. Stejně tak se nezabývá fikčními literárními, filmovými, či jinými příběhovými adaptacemi a soustředí se hlavně na odborné zpracování tematického okruhu.

Název jsem nevybral, aby definoval jednosměrný pohled na určenou problematiku. Práce je vypracovaná tak, aby odpovídala odbornému charakteru a mohla se tak řadit mezi jiné práce publikované na Univerzitě Karlově. Pojem „Pýcha“, který je v názvu použit, není primárně myšlen jako negativní vlastnost. Nejedná se o pýchu ve smyslu jednoho ze smrtelných hříchů, jako spíše o uvědomění si vlastní integrity, její prosazování a dávání tak životu ideálu, na kterém je postavena. Přestože by se tato práce mohla jmenovat „Pýcha versus národ“ a přitom by její obsah mohl zůstat nezměněn, není tak učiněno – z autorovy pýchy i z jeho lásky k národům středověkých Britských ostrovů.

1. Eduard I.

1.1. Narození a počátky

1.1.1. Narození a raná výchova

Dne 17. června 1239 vyšli ve Westminsteru lidé do ulic a zapálenými loučemi oslavovali narození nejstaršího syna Jindřicha III. a Eleanory z Provence. Získal velmi netradiční jméno pro zemi 13. století, ve které se převážně mluvilo francouzským jazykem. Jméno Eduard získal po posledním anglosaském králi, Eduardu Vyznavači¹, jehož kult Jindřich III. oddaně uctíval.²

O Eduardově raném dětství máme málo informací. Nebývalo zvykem, aby královské děti zůstávaly dlouho po narození s rodiči, a tak byla Eduardovi vyčleněna část na hradě Windsor s vlastní domácností a služebnictvem. Domácnost se v dalších letech rozšiřovala a byly do ní připouštěny i jiné děti (např. jeho bratranec Jindřich, syn Richarda z Cornwallu), aby měl budoucí král společnost. Eduard není považován za jednoho z nejučenějších králů anglických dějin, přesto se mu v tomto období muselo dostat určitého vzdělání. Rodným jazykem mu byla francouzština s anglonormanským dialektem, ale ovládal také angličtinu a musel rozumět latině, která byla v tomto období v Anglii úředním jazykem. Více než scholastice se věnoval lovu a umění válčit. Měl volný přístup do Windsorského lesa, kde se mohl procvičovat nejenom v jízdě na koni, ale i v používání určitých zbraní, převážně meče a kopí.³

1.1.2. První tituly

Již v roce 1244 začal Eduard získávat půdu, díky které jeho domácnost získávala svůj vlastní pravidelný příjem, mezi nejdůležitější patřila biskupská diecéze Chichester a Tickhill v jižním Yorkshiru. V roce 1249 obdržel darem od svého otce vévodství Gaskoňsko. Tento dar byl spíše symbolický a Eduard prakticky vůbec nezasahoval do běhu věcí. Již v roce 1248

¹ Někdy je také posledním králem označován Harald Godwinson, který bez přímého nároku na následnictví usedl na anglický trůn.

² Viz CARPENTER, David. A, *King Henry III and Saint Edward the Confessor: The Origins of the Cult IN: The English Historical Review*, Oxford: Oxford University Press, [online]. 2007

³ PRESTWICH, Michael. *Edward I*. New Haven: Yale University Press, 1997, 5-7

se stal královským poručíkem Jindřichův švagr Simon de Montfort, který měl za úkol upevnit anglickou pozici na bývalém francouzském území. To ne jenom že byl naprosto nemyslitelný úkol pro desetiletého chlapce, nýbrž velmi složitá záležitost pro osobnost Montfortova kalibru, když bylo potřeba udržovat *status quo* mezi anglickou šlechtou, vnitřním uspořádáním a vlivy okolních francouzských rodin. To se ovšem i díky jeho povaze pro hraběte stalo neuskutečnitelným. Bylo až příliš mnoho stížností na Montfortovo vedení a po dramatické výměně názorů s králem ve Westminsteru došlo k jeho odvolání.⁴

Jindřich se rozhodl, že nejlepší by bylo situaci vyřešit osobně a v roce 1253 odplouvá do Gaskoňska, kde je situace velice napjatá. Kastilský král Alfons X. si nárokoval vévodství vycházející z dědičného práva jeho prababičky a dcery Jindřicha II. Plantageneta Eleanory Anglické a který dlouho podporoval místní revoltu Gastona de Béarn. Namísto s vojenskou podporou však Jindřich přichází s diplomatickou nabídkou – sňatek mezi jeho synem Eduardem a Alfonsovou sestrou Eleanorou Kastilskou. Alfons byl zprvu vůči sňatku skeptický a vyprosil si několik základních podmínek.⁵ Jednou z těchto podmínek bylo, že to bude on, kdo bude pasovat mladého Eduarda na rytíře. Nejpodstatnější podmínkou bylo ale Eduardova pozice, která měla být zajištěna udělením určitého množství země, kterou bude samostatně spravovat a pravda je, že tento „zásrubní dar“ od anglického krále byl více než štědrý. V Anglii získal hrabství Chester, města Stamford, Bristol a Grantham a panství ve Freemantlu, ve Walesu tři hrady získané během mírových dohod a na kontinentě dostal pod správu půdu Hraběte z Eu. Bylo mu také uděleno celé Irsko s výjimkou několika měst a zemí přislíbené jiným šlechticům. Přes dlouhé vyjednávání a stálé napětí možné války došli na konci března 1254 ke konsenzu a Eduard v doprovodu svých nejbližších a vážených mužů z anglického dvora v červnu konečně odplouvá do Gaskoňska. Tam je symbolicky 13. října v den svatořečení Eduarda Vyznavače pasován na rytíře a 1. listopadu se oženil ve španělském Las Huelgas.⁶

Eduardův vliv na darovaném území byl spíše symbolický a udělené korunou bylo spíše pro to, aby se zde upevnil její vliv a mohl zde implementovat svoje vlastní rozhodnutí bez odporu místní anglické šlechty. Tato území byla relativně nově nabyta a bylo potřeba zde

⁴ PARIS, Matthew. *Monachi Santi Albani Chronica Majora*, Londýn: Longman, ed. by Henry Richard Luard, 1872, [online], 278-280

⁵ GARCÍA, José Manuel Rodríguez, *Henry III. (1216-1272), Alfonso X of Castile (1252-1284) and the Crusading Plans of the Thirteenth Century (1245-1272)*, IN: ROWLANDS, Ifor W. *England and Europe in the Reign of Henry III (1216-1272)*, ed. by K. U. Weiler, Routledge, 2002, [online], 103-104

⁶ PARIS, Matthew. *Monachi Santi Albani Chronica Majora*, Londýn: Longman, ed. by Henry Richard Luard, 1872, [online], 181

za pomoci jistých systémových změn udržet pořádek. Zrovna v Chestershiru však Jindřich III. ponechal systém palatinu a tím neomezoval Eduardovu moc⁷. Državám ve Walesu nevěnoval Eduard příliš velkou pozornost, ovšem rozhodně můžeme tvrdit, že právě systém nastolený během jeho „vlády“ byl „spouštěčem“ waleské rebelie v roce 1257. O loajalitě Irska se dalo spekulovat dennodenně. Anglo-normanská kolonizace zde začala za vlády Jindřicha II. a nebyla řádně dokončena ani v polovině 13. století. Nejsilnější vliv vycházel ze zdejšího území nazývaného „The Pale“, které obsahovalo Dublin a okolní kraj a které zprvu ani nespadlo pod Eduardovu zprávu. Eduarda Irsko nikdy moc nezajímalo, o čemž vypovídá fakt, že se na ostrově nikdy osobně neobjevil, bylo pro něj však podstatným a pravidelným zdrojem zásob nejenom v období konfliktů, které během svého života vedl. Ještě podstatnějším zdrojem zásob pro něj bylo Gaskoňsko, ve kterém alespoň na čas prosazovat vlastní moc a které navštívil za svůj život několikrát. Udržení svého vlivu pro něj mnoho znamenalo a vyvrcholilo to až politickým bojem s Jindřichem III., který musel poslat do Gaskoňska vlastního senešala a kterému se Eduard musel podřizovat.⁸

1.2. Lord Eduard

1.2.1. Eduard a baroni

Jindřich III. byl velmi ambiciózní člověk, ovšem jeho ambice v zahraniční politice ve spoustě případů nebyly naplněny. Jednou takovou ambicí mělo být usazení jeho mladšího syna Edmunda na sicilský trůn, kdežto po smrti císaře Frederika II. mohlo dojít k oslabení vlivu Svaté říše římské. Frederick byl před svojí smrti v rozepři s papežem Inocencem IV. a ten přislíbil finanční podporu anglického tažení na Sicílii, kde se na trůn usazoval Frederikův syn Manfred. Inocenc však roku 1254 zemřel a na jeho místo nastoupil Alexander IV., který sice Manfreda exkomunikoval a Edmundovi Sicílii udělil papežským lénem, ovšem odmítl Jindřichovi kompenzovat část nákladů na tažení, čímž vytvořil dluh 135 000 marek, který musel být splacen pod výhrůzkou exkomunikace.⁹ Tento dluh mohl být splacený pouze navýšením daní, a tedy svoláním parlamentu.¹⁰

⁷ Viz STUDD J. R. *The Lord's Edward Lordship of Chester, 1254-1272*, 1978, [online]

⁸ PRESTWICH, Michael. *Edward I*. New Haven: Yale University Press, 1997, 11-17

⁹ RIDDLE, Joseph Esmond, *The History of Papacy to the Period of Reformation*, Richard Bentley Publisher 1854, [online], 230-231

¹⁰ CARPENTER David A. *The Reign of Henry III*. Londýn: The Hambledon Press, 1996. 184

Baroni samozřejmě nechtěli spolupracovat bez příslibů královských ústupků, a proto bylo v roce 1258 vydáno Oxfordské ustanovení (*The Provision of Oxford*), které bylo v roce 1259 rozšířeno o Westminsterské ustanovení (*The Provision of Westminster*). Jejich náplní byla celková reforma systému, ve které královská autorita byla postavena pod autoritu Velké rady (*Great council*), která byla volená výborem 24 členů, dvanácti z královských loajalistů a dvanácti z baronů, tedy tzv. Oxfordským parlamentem. Šéfem soudnictví se stal Hugh Bigod, bratr reformisty Hraběte z Norfolku, a byli jmenováni noví správci hradů patřících pod správu koruny, a tedy přestože Jindřich III. uskutečnil vojenské přípravy před shromážděním parlamentu, nebyl by jich schopný v rámci eventuálního protiúderu využít.¹¹

Oxfordský parlament byl složený převážně z odpůrců rodiny Lusignan, která měla silný vliv u koruny a u dvora. Jejimi největšími odpůrci byla jiná rodina, také původem z Francie, a to rodina Savojských. Jedním z konfliktů mezi těmito rodinami byla snaha o vliv na mladého Eduarda, a tedy silnější vlivba u dvora. Petr Savojský byl jedním ze sedmi zakládajících členů parlamentu a v rané fázi Eduardova života měl na svého synovce veliký vliv, na druhou stranu byl však součástí tvrdých reformistů. Eduard se proto přiklonil radši k rodu Lusignan, který byl kritizovaný barony a provokativně jmenoval Geoffreya de Lusignan senešalem pro Gaskoňsko. To zvedlo velikou vlnu nevole a tento krok musel být na popud Jindřicha III. stažen. Eduardovy protiparlamentní manýry měly být regulovány radou, která z části přebrala jeho povinnosti v jeho državách a rodina Lusignan byla poslána do exilu.¹²

Eduard se rozhodl oponovat parlamentu ne kriticky, nýbrž politicky. Pomalu, ale jistě se začal vymaňovat z vlivu rady, která nevěnovala přílišnou pozornost jeho chování, a začal kolem sebe vytvářet skupinu druhů, která mu měla pomoci nabýt zpět svůj majetek a získat vliv. Patřili mezi ně např. Jindřich z Almain, Eduardův bratranec a přítel z dětství, nebo John de Warren, hrabě ze Surrey, který i přes záchvěvy neloajality byl Eduardovi velikou politickou oporou. Změna nejbližších rádců dopomohla mladému následovníku trůnu k získání samostatnosti, díky které upevnil svojí pozici ve vyjednávání s reformisty. Do této chvíle byl „faktor Eduard“ brán pouze jako prostředek, kterým by šlo eventuálně manipulovat proti králi a ovlivňovat situaci ve prospěch reformistů, ovšem po roce 1259 bylo potřeba začít počítat i s Eduardovými vlastními zájmy. Jeho ambice došly až tak daleko, že navázal kontakt se samotným Simonem de Montfort. Ten byl pověřen vyjednáváním ve Francii, které

¹¹ CREIGHTON, M. *Life of Simon de Montfort*, Londýn: Rivingtons [online]. 1876, 97-105

¹² PRESTWICH, Michael. *Plantagenet England 1225-1360*. Oxford: Oxford University Press, 2005, 93-97, CARPENTER David A. *The Reign of Henry III*. Londýn: The Hambledon Press, 1996. 261-263

zdržoval, jak jen mohl, což kolidovalo s Eduardovými zájmy v Gaskoňsku a bylo proti zájmům Hraběte z Gloucesteru, se kterým byli v tu dobu oba v konfliktu. Eduardovy vazby na barony byly pro Jindřicha III. nebezpečnými, ovšem to si král vůbec neuvědomoval. Když se konečně rozhodl uzavřít s Francií mírové dohody a odplul zpět na kontinent, začal Eduard v Anglii uplatňovat svůj vliv a jmenoval Rogera Leyburna na hrad v Bristolu a Rogera Clifforda ustanovil správcem svých tří hradů ve Walesu. Když se o tom Jindřich dozvěděl, tak na popud svého bratra Richarda z Cornwallu přijel zpět, zbavil Eduardem jmenované správce povinností a upevnil zpět svůj vliv. Jasně tím podkopal Eduardovu autoritu a eliminoval hrozbu puče. S pomocí papežské buly bylo zrušeno Oxfordské ustanovení a Simon de Montfort byl poslán do exilu.¹³

Přestože docházelo ještě k občasným odklonění v Eduardově loajalitě, po zrušení *Oxfordského ustanovení* Jindřichem III. a vypovězení Simona de Montfort ze země se úplně přiklonil na stranu koruny. Eduard dokázal, že se umí orientovat v politice, a to jak na ostrovní půdě, tak na Kontinentu, konkrétně v Gaskoňsku, kde v roce 1261 vyjednal pro Anglii velice dobré podmínky v Bordeaux, které získal pod svoji správu tak, že podpořil Gailarda del Soler v jeho konfliktu s rodinou Colomb. V Gaskoňsku se Eduard mohl plně politicky realizovat a jediný důvod, jenž ho přivedl zpět do vlasti, byla opět sílící opozice reformistů a jejich podpora nové rebelie ve Walesu.¹⁴

1.2.2. Občanská válka

Po smrti Hraběte z Gloucesteru v roce 1262 přišel Simon de Montfort o svého největšího rivala v otázce baronské reformy. Během nepokojů ve Walesu se mu silou podařilo získat vliv na waleských hranicích – markách (*Welsh Marches*), spojit se s Walesany a tím neutralizovat Eduardovo tažení do Walesu. S touto ukázkou síly a s podporou obyvatelstva přijel Simon de Montfort do Londýna, obnovil Oxfordské ustanovení a prakticky zajal Jindřicha III.¹⁵

¹³ PRESTWICH, Michael. *Edward I*. New Haven: Yale University Press, 1997, 26-34

¹⁴ TOUT, T. F. *Edward the First*, Londýn, New York: Macmillian and Co. 1893, [online], 26-31, PRESTWICH, Michael. *Edward I*. New Haven: Yale University Press, 1997, 37-41

¹⁵ CREIGHTON, M. *Life of Simon de Montfort*, Londýn: Rivingtons, 1876, [online], 119-127

1.2.2.1. Cizinci

Hrozbu Walesu nemohl Jindřich III. ve své nynější situaci politicky zajistit, a tak v únoru 1263 přijel zpět do Anglie Eduard v doprovodu cizinecké armády z Francie, která měla pomoci zabezpečit růst nově waleské rebelii. Anglická šlechta nejenom, že nechtěla pomoci Eduardovi v bojích, dokonce odsuzovala příchod cizinců, kteří s ním přišli spolupojovat. Nepřátelství k cizincům stále přetrvávalo a obnovením Oxfordského ustanovení by opět měla přijít v platnost norma o „poangličtění“ Anglie a posláním cizinců do exilu, a to i přes to, že Simon de Montfort byl sám narozen ve Francii. V červenci 1263 došlo k útokům na francouzské vyšší hodnostáře a bylo požadováno, aby všichni francouzští vojáci opustili zem. Tato xenofobie, která měla sloužit k podpoře Montforta anglickou šlechtou, vyvolala v cizincích jednotu a spoustu vojáků a rytířů se rozhodlo pro Eduardovu věc, a to dokonce i během občanské války.¹⁶

Diplomatickým rozuzlením konfliktu mezi anglickým králem a barony, které se ve své podstatě nakonec ještě stalo jedním z indikátorů občanské války, mělo být Rozhodnutí z Amiens (*Mise of Amiens*). Ludvík IX. zastával v západním světě post silné morální autority, a proto se Jindřich III. rozhodl jako vévoda Akvitánský a Ludvíkův vazal za doprovodu svého nejstaršího syna požádat o rozhodnutí sporu. Přestože bylo dvěma bulami zrušeno Oxfordské ustanovení, které mimo jiné obsahovalo zákon o anglikanizaci, v očích baronů se nejednalo o legitimní důvod k zastavení jeho prosazování. Ludvíkova podpora jasně patřila Jindřichovi, nikoliv baronům, a proto jim také rozhodl neudělit moc omezovat královské pravomoci, pouze zdůraznil, že je potřeba ctít jistou autonomii úřadů a přes anulaci Oxfordského ustanovení doporučil omilostnit všechny, kteří v jeho jménu pracovali proti králi. S takovým rozhodnutím Simon de Montfort nemohl nikdy souhlasit a hledal tedy již jakékoliv záminky pro vyvrcholení sporu.¹⁷

1.2.2.2. Počátky

Eduard se nemohl smířit s faktem, že Jindřich III. v zajetí v londýnském Toweru přistoupil na podmínky reformistů a nařídil rozpuštění cizineckých vojsk na hradě Windsor. Jeho pozice však byla slabá a cizinecká vojska nakonec opustila hrad s podmínkou

¹⁶ CARPENTER David A. *The Reign of Henry III*. Londýn: The Hambledon Press, 1996. 271-279

¹⁷ LE GOFF, Jacques. *Saint Louis*, translated by Gareth Evan Gollrad, Notre-Dame: University of Notre-Dame Press, [online], 2009, 199-201

bezpečného odchodu do Staines. Opuštění cizinců však napomohlo k alianci s místními šlechtici, kteří se sice vymezovali proti francouzským vlivům, ale zároveň nechtěli složit přísahu na Oxfordské ustanovení. Tito lidé však měli nesčetné konflikty ve waleských markách, kde docházelo k nepřímým střetům mezi Montfortem a Jindřichem III. Na jedné straně rojalista Roger Mortimer a na druhé straně síly napojené na Simona de Montfort. Roger Mortimer od roku 1256 vedl válku s Llywelynem ap Gruffudem, který byl tolerován Montfortisty. Na Mortimerovu půdu však začal také utočit reformista John Giffard a později také syn Simona de Montfort Jindřich. Bylo potřeba zajistit stabilitu v této oblasti, a přestože Richard z Cornwallu žádal diplomatické jednání; Eduard byl jiného názoru. Postupně dobýval menší hrady a daroval je Mortimerovi. Když došlo na dobytí jeho města Gloucester baronskou armádou, uhájil hrad a vyjednal podmínky, za kterých vojsko ustoupilo z města zpět. Eduard podmínky slíbené městu nedodržel, a naopak ho tvrdě ztrestal.¹⁸

Krise v marce byla základním „spouštěčem“ dalších událostí. V Oxfordu Jindřich seskupil armádu zverbovanou pro boj proti Llywelynovi ap Gruffudovi, ve skutečnosti však měla bojovat proti armádě reformistů. Hned první úder znamenal pro rojalisty úspěch. V Northamptonu byl zajat Montfortův syn Simon a armáda reformistů byla vylákána z Londýna.¹⁹ Ta se začala shromažďovat na jihovýchodě ostrova, kde si podmanila město Rochester a Winchelsea. Armády se nakonec setkaly u města Lewes.

1.2.2.3. Bitva u Lewes

Jedné z největších bitev, které se Eduard za svůj život účastnil, předcházelo vyjednávání o možnosti diplomatického urovnání. Dne 12. května 1264 dorazil do královského tábora biskup z Chichesteru a předal králi zprávu, ve které tvrdil, že došlo ke špatnému závěru v jejich sporu a že se ve skutečnosti nejedná o přímé nepřátelství mezi korunou a barony, jak Jindřichovi III. špatně vyložili jeho rádci. Celý odpor, který vedli reformisté, měl být ospravedlněn tím, že nechtěli pro krále nic jiného než výměnu jeho blízkých rádců za „oddané“ Angličany. I přes nabídku finanční kompenzace Jindřich nabídku odmítl a žádal, aby se reformisté zodpovídali za své činy před královským soudem. K jeho podpisu byly přidány ještě podpisy Richarda z Cornwallu a lorda Eduarda.²⁰ Právě těmto

¹⁸ PRESTWICH, Michael. *Edward I*. New Haven: Yale University Press, 1997, 40-42

¹⁹ PRESTWICH, Michael. *Plantagenet England 1225-1360*. Oxford: Oxford University Press, 2005, 114

²⁰ MADDICOTT, J.R. *The Mise of Lewes, 1264*, Oxford: Oxford University Press, IN: *The English Historical Review*, vol. 98, no. 388, 1983, [online], 590-591

dvěma je připisováno selhání diplomatické možnosti vyřešení konfliktu kvůli tvrdým podmínkám, které žádali a které byli pro reformisty nepřijatelné.²¹

Ráno 14. května se armáda rojalistů setkala se sice méně početnou armádou reformistů, zato vedenou zkušeným vojenským stratémem, u leweského převorství. Jindřich III. rozdělil svoji armádu na tři části – střed vedl sám osobně, levé křídlo vedl jeho bratr Richard a pravé Eduard. Právě Eduardova válkychtivá a zbrklá povaha byla jedním z nejdůležitějších důvodů prohry rojalistů. Jeho křídlo způsobilo nepřátelskému vojsku veliké ztráty a pro horkokrevného Eduarda to musel být na nějakou chvíli nebývalý úspěch. Jednalo se však o léčku, při které byla jeho armáda odlákána od hlavního voje, který byl v tu chvíli oslaben a téměř zdecimován. Když se Eduard vrátil, byl již zajat Richard z Cornwallu i se synem a Jindřich III. se ukrýval v převorství. Eduardovy jednotky byly rozmetány a přidaly se k Jindřichovi, kde později kapitulovaly.²²

Přes drtivé vítězství Simona de Montfort bylo potřeba vyjednat několik základních bodů, jelikož pozice reformistů musela být podepřena o právní dokument. K tomu došlo na večer ještě téhož dne. Během vyjednávání podmínek byli zajatci reformistů Eduard a jeho bratranec Jindřich z Almain. Jednalo se hlavně o organizované propuštění zajatců a další uspořádání, které mělo být ujednáno přes francouzského prostředníka. Je velmi pravděpodobné, že král i se svými druhy musel složit přísahu Oxfordskému ustanovení, které prošlo částečnou modifikací. Dokument známý jako Rozhodnutí z Lewes (*Mise of Lewes*) se nám nedochoval v původní verzi.²³

1.2.2.4. Vláda Simona de Montfort

Jindřich III. se prakticky stal Montfortovou loutkou. Reformisti měli jak silnou podporu londýnských měšťanů, tak jistou důvěru církve. Svoláním parlamentu v roce 1265 donutil Simon de Montfort Jindřicha a Eduarda k poslušnosti a tím, že mu předsedal, se stal vládcem země. Parlament změnil svoji původní funkci radit králi a stal se sdružením baronů jako majitelů a pánů dané půdy. Postupně byli nahrazeni všichni cizinci v králově blízkosti

²¹ PRESTWICH, Michael. *Edward I*. New Haven: Yale University Press, 1997, 44

²² CARPENTER David A. *The Reign of Henry III*. Londýn: The Hambledon Press, 1996. 281-287

²³ MADDICOTT, J.R. *The Mise of Lewes, 1264*, Oxford: Oxford University Press, IN: *The English Historical Review*, vol. 98. no. 388, 1983, [online], 591-602

anglickými barony a jeho vliv díky „zajetí“ Richardu z Cornwallu sahal až do Svaté říše římské.²⁴

Eduard zůstal v zajetí a byl přemístěn na hrad Kenilworth, jeho podporovatelů ubývalo. Podmínky, které musel přijmout, byly velmi tvrdé. Musel se například vzdát svého hrabství v Chesteru ve jménu Simona de Montfort výměnou za půdu stejné hodnoty. Nabídnutá půda však ani vzdáleně nedosahovala ceny Chesteru. Zároveň byl vězněn Montfortovým synem a byl nucen k přesvědčování svých bývalých společníků ke splnění mírových podmínek. Za nějaký čas se Eduardova vazba stala snesitelnější, což se ovšem stalo Montfortovi osudným. Eduard jako výtečný jezdec jednoho dne při projížděce vzal nejrychlejšího koně a svým věznilům jednoduše odjel.²⁵

Vyhoštění cizinců vedlo ke krizi ve vztazích s Ludvíkem IX., což vyústilo v přerušení dodávek zboží z Francie do Anglie, v důsledku čehož rostla jeho cena v Anglii. Z druhé strany na Montforta naléhal papež Urban IV., pro kterého byla přijatelnější vláda Jindřicha III. Poté, co nebyl povolen příjezd do Anglie papežským delegátům, papež rebelii odsoudil a reformisty v čele se Simonem de Montfort exkomunikoval.²⁶ Také Montfortova ctižádost a snaha o autokratické uchopení moci vedla k rozepři mezi ním a barony. Dobré vztahy s Llywelynem ap Gruffuddem ohrožovaly zájmy hraběte z Gloucesteru Gilberta de Clare, který pocítil frustraci již poté, co mu po bitvě u Lewes nebyly uděleny pod správu královské hrady. Připojil se tedy k odpůrcům reformistů, a právě jemu je připisována velická zásluha na Eduardově útěku ze zajetí.²⁷

1.2.2.5. Bitva u Evesham

Spojené síly Eduarda, Gilberta de Clare, Rogera Mortimera, Williama de Valance a Johna de Warren se setkaly s těmi Montfortovými v noci z 3. na 4. srpna 1266 u města Evesham. První zde dorazil Eduard, protože jednotky Simona de Montfort byly znaveny cestou a tím získal nad reformisty zásadní výhodu. Eduard rozdělil armádu na tři části a hlavním účelem bylo uzavřít Montfortovi jednotky uvnitř města. Montfort stále doufal ve spojení sil se svým synem Simonem, ovšem tato možnost byla vyloučena Eduardovým pochodem z Worcesteru a přejetím řeky přes městečko Clive, kde byla cesta k hradu

²⁴ CREIGHTON, M. *Life of Simon de Montfort*, Londýn: Rivingtons, [online], 1876 163-181

²⁵ PRESTWICH, Michael. *Edward I*. New Haven: Yale University Press, 1997, 47-49

²⁶ CREIGHTON, M. *Life of Simon de Montfort* Londýn: Rivingtons, [online], 1876, 172-173

²⁷ PRESTWICH, Michael. *Edward I*. New Haven: Yale University Press, 1997, 48-49

Kenilworth, jejich společnému stanovišti. Poté, co zajistil blokádu mostu, přesunul se na kopec po boku s Gloucesterem. Montfort byl odříznut a nezbývalo mu mnoho alternativ, ovšem to, že se rozhodl nebránit se v klášteře, ale chtěl se probít dolů, se mu stalo osudným. V bitvě bylo přínosnější šlechtice zajmout než zabít, ovšem nikoliv v případě Simona de Montfort. Ještě před bitvou došlo mezi Eduardem a Gloucesterem k ústní dohodě, že Montfort bude muset zemřít i se svými syny na bojišti u Eveshamu. Byla vybrána jednotka 12 mužů, kteří měli úkol vykonat a ti to zvládli ještě dříve, než stihl Eduard přivést z bojiště do svého tábora svého otce, který se bitvy také účastnil.²⁸ Montfortovo tělo zneuctili jeho nepřátelé. Chodidla a ruce byly utnuty, stejně jako hlava, kterou znetvořili a s varlaty na uších poslali manželce Rogera Mortimera.²⁹

1.2.2.6. Stabilizace

Eduard po bitvě u Eveshamu získal doteď nebyvalou proslulost. Přestože se na bitvě podíleli ještě mnozí jiní velitelé, rozhodně mu na vítězství nelze upřít zásadní podíl. Již poučený z minulých chyb z bitvy u Lewes se nenechal ovládat přílišnou krvechtivostí a žádostí po velkém činu. Po bitvě spolupracoval s králem na stabilizaci země. Došlo k těžké perzekuci těch, kdo byli loajální baronské věci. Byl svolán parlament ve Winchesteru, kde se rozhodlo o úplném vydělení všech reformistů a následném finančním zajištění nepřátelských rodin. Eduard tvrdě potrestal obyvatele Londýna, kteří z velké části byli Montfortovými sympatizanty, a právě jejich pozice byla rozhodnou součástí bitvy u Lewes. Ve své pomstě však neztrestal pouze odpůrce krále, ale i královské sympatizanty, a to bez jakýchkoliv ohledů. Spoustu londýnského majetku bylo rozděleno mezi Eduardovi nejbližší, čímž byla zajištěna místní stabilita.³⁰

Přestože docházelo k dalšímu odporu, bylo zřejmé, že se blíží konec s jasným výsledkem. Mladý Simon de Montfort chtěl vést po smrti svého otce tažení z ostrova Axholme, ovšem po Eduardově obléhání přislíbil, že se nechá parlamentem soudit. Horší to bylo s dobýváním hradu Kenilworth, ale i ten podlehl. Rebelie na severním ostrově Ely byla rozehnána a stejně tak bylo zpacifikováno obyvatelstvo Londýna, kde se znovu postavil na

²⁸ LABORDERIE, Olivier, MADDICOTT J. R. CARPENTER David A. *The last hours of Simon de Montfort: a new account* IN: *English Historical Review*, no. 115, 2000, 395-406

²⁹ CREIGHTON, M. *Life of Simon de Montfort* [online]. 1876 195-196

³⁰ PRESTWICH, Michael. *Edward I*. New Haven: Yale University Press, 1997, 53-54

odpor hrabě Gloucester.³¹ Stabilitu však bylo potřeba zakotvit nejenom vojensky, ale i právně. Byl tedy sepsán tzv. Statut z Marlborough (*Statut of Marlborough*), který vyšel v listopadu 1267. Ten stanovil úplně nový řád a zahrnoval v sobě například různé předpisy v otázce soudních sporů, ale i například normy o souzení vražd.³²

1.2.3. Křížová výprava

Po stabilizaci země začala opět přicházet v úvahu myšlenka na jednu z Jindřichových největších ambicí – křížovou výpravu. Jindřich přislíbil účast a vzal na sebe symbolický kříž několik dní po korunovaci, i když bez úmyslu na její účasti, spíše pro ochranu svého království a sebe.³³ Osmá křížová výprava se plánovala již v roce 1263, ovšem nemohla být uskutečněna, kvůli anglické občanské válce, bylo o ní rozhodnuto v roce 1267, kdy Ludvík IX. oficiálně přislíbil účast a ohlásil odjezd na květen 1270.³⁴

Eduard se chtěl zúčastnit křížové výpravy, ovšem zprvu mu to bylo jak papežem, tak králem odpíráno. Jindřich III. nechtěl přijít o politickou podporu v domácí politice a ani papež Kliment IV. nepovažoval za vhodné, aby se účastnil, namísto toho navrhoval Eduardova mladšího bratra Edmunda. Nakonec však došlo ke schválení, a to také z pragmatických důvodů. Církev slibovala ochranu majetku těm, kteří se účastnili výprav a půda na území Anglie mohla stále připadat do neoprávněných rukou, a to ať zbývající rebelů, nebo chamtivých rojalistů. Závažnou otázkou byly také finance. Jindřich III. měl velké výdaje a jisté dluhy a Kliment IV. nedovoloval navyšovat daně na kléru, takže nezbylo nic jiného než získat peníze z Francie. V létě roku 1270 dostal Eduard konečně Jindřichovo požehnání a Richard z Cornwallu měl za úkol obstarávat jeho povinnosti, zatímco bude pryč.³⁵

Cílem výpravy byl Tunis, přestože se spekulovalo o znovudobytí Konstantinopole. Důvodů bylo několik. Ludvík IX. podle všeho měl mylné informace od svých zeměpisců a domníval se, že Tunis je o mnoho blíže k Egyptu, než ve skutečnosti byl. Z Tuniska přitom podle jeho informací přicházely do Egypta zásoby, takže možným dobytím by mohl Egypt částečně izolovat. Domníval se také, že Tunisko půjde lehce dobýt, a bude to tedy pouze

³¹ PRESTWICH, Michael. *Plantagenet England 1225-1360*. Oxford: Oxford University Press, 2005, 117

³² *Statutes of the Realm, vol. I*. Londýn: Dawsons of Pall Mall, 1963, [online], 19-25

³³ V době jeho korunovace mu bylo 9 let, CARPETNTER, David A. *The Minority of Henry III*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press, 1990, [online], 13

³⁴ LE GOFF, Jacques. *Saint Louis*, translated by Gareth Evan Gollrad, Notre-Dame: Univeristy of Notre-Dame Press, [online], 2009, 221

³⁵ PRESTWICH, Michael. *Edward I*. New Haven: Yale University Press, 1997, 66-73

rychlá zastávka a příprava na tažení dále na východ. Dobyť Tuniska by také mělo za výsledek zrušení námořní blokády Sicílie, kde v místních úžinách Tunisané sídlili. Po několika střetech na severu Afriky však došlo k Ludvíkově smrti a následnému ujednání míru. Eduard byl rozhořčen, že se nemohl účastnit žádného konfliktu, ovšem roku 1271 se vydal sám s malou silou do Svaté země.³⁶

Přestože se nedá mluvit o osmé (či deváté) křížové výpravě jako o úspěšné, rozhodně můžeme tvrdit, že se jednalo o úspěch Eduarda Plantageneta. Účast na křížových výpravách zajišťovala účastníkům velikou prestiž a Eduardovo renomé po návratu do Anglie bylo obrovské. Jeho válečné výboje, které vedl poblíž města Akkon, působily zdejšími bajbarům nepříjemné ztráty. Mimo válečné zkušenosti získal na výpravě také diplomatické vazby na lidi, kteří později pomáhali tvořit jeho politiku, a to ať upevnění vztahů s domácími barony, tak navazování nových vztahů například s italskými bankéři. Slavnou epizodou této výpravy je atentát naplánovaný pravděpodobně Emírem z Ramly, kvůli kterému byl Eduard těžce raněn, otráven a jen taktak se vyhnul smrti, díky tomu že přestál velice bolestivou operaci. Až zpráva o smrti jeho otce, a tedy jeho následné získání anglické koruny, ho donutila zanechat veškerých zdejších akcí a co nejrychleji se dostat domů, a to i přestože byl k návratu vybízen již rok předtím a o vážné nemoci svého otce věděl. Do Anglie dorazil i tak až v roce 1274.³⁷

Téměř okamžitě po vylodění na jihu Anglie musel Eduard řešit politické záležitosti. Poslední korunovace, která se v Anglii do té doby odehrála, byla korunovace Eleanory z Provence v roce 1236 a logicky tedy měli Angličané vysoké očekávání ohledně té Eduardovy. Datum byl určen na 19. srpna 1274. Celá příležitost byla velmi pompézní, a jak už bývalo zvykem, i běžný lid měl možnost okusit část královské vděčnosti, a to ať darováním velkého množství vína, nebo možností chytit si volně pobíhajícího koně.³⁸ Podle vyprávění, Eduard sám si sundal korunu hned po korunovaci a prohlásil, že si ji nenasadí do té doby, než nezíská zpět území, o které Anglie za vlády Jindřicha III. přišla.³⁹

³⁶ STRAYER, Joseph R. *Crusades of Louis IX.* IN: *A History of the Crusades vol. II.: The Later Crusades (1189-1311)*, Madison, Wisconsin: University of Wisconsin Press, 1968, [online], 512-518

³⁷ PRESTWICH, Michael. *Edward I.* New Haven: Yale University Press, 1997, 74-85

³⁸ Viz RICHARDSON H. G., *The Coronation of Edward I.*, IN: *Historical Research vol. XV.* Londýn: University of London Press, 1937

³⁹ RICHARDSON H. G. *The English Coronation Oath*, IN: *Speculum XXIV.* Cambridge: Cambridge University Press, 1941, [online], 44-50

2. Wales

Wales je geograficky rozdělen na několik hrabství. Mezi ty největší patřily ve 13. století Gwynedd, Powys, Deheubarth, Becon a Glamorgan. Každé hrabství mělo vlastního vůdce klanu a až do Llywelyna ap Gruffudda nedošlo k úplnému sjednocení Walesu pod jednoho vladaře. Protože historicky byla oblast *Cymru* složena klanovými příslušníky, kteří mezi sebou velmi často válčili, pozdější aplikace feudálního systému založená na dědičnosti nejstaršího syna nebyla jednoduchá. První náznak systému se pokusil za vlády Jana Bezzemka zavést Llywelyn ap Iorwerth, který přestože byl oficiálně pouze vládcem oblasti Gwynedd, vlastnil mnoho pozemků po celém Walesu a zemi sjednocoval svým vlivem. Země byla rozdělena na severní část, tzv. *Pura Wallia*, ve které bylo prosazováno waleské právo, a jižní část, do níž spadala také oblast pohraničí s Anglií, tzv. *Marchia Wallia*⁴⁰, kde bylo prosazováno kombinovaně waleské právo a právo anglických lordů z pohraničí.⁴¹ Časté výboje mezi Walesany a anglickými markami vedly k silné militarizaci pohraničních hrabství, od které se také později odvíjela pozice zdejších lordů v Anglii. Tito lordové fungovali také pod „právem marky“, které bylo odlišné od toho anglického, a měli velké vazby na území Walesu, ve kterém ho prosazovali. Například Glamorgan byl pod silným vlivem Hrabětem z Gloucesteru, Brecon patřil hraběti z Herefordu, baron de Braoes zas získal Gower a Eduard, jako hrabě z Chesteru, spravoval ve Walesu severní část známou jako Čtyři Cantrefy (*Four Cantrefs*) – Rhos, Tegeingl, Rhufoniog a Dyffryn Clwyd. Vztahy mezi anglickými lordy a Walesany byly velice křehké, a to i přes svazky manželské, které spolu mezi sebou navazovali.⁴²

2.1. Wales za vlády Jindřicha III.

2.1.1. Nástup Llywelyna ap Gruffudda

Po smrti Jana Bezzemka byl korunován jeho syn Jindřich, který však kvůli svému věku nebyl dostatečně způsobilý ke kralování, a tak Anglie byla vedena regentskou vládou.

⁴⁰ Název byl běžně používán ve státních písemnostech, například byl použit už v roce 1165, kdy Jindřich II. vedl tažení do Walesu z oblasti Shrewbury. Tažení bylo snadno odraženo a podle krále měla být hranice před Walesany pro jistotu zajištěna. Oficiálně název *Marchia Wallia* je však použit až za vlády Eduarda II. v roce 1307. LIBERMAN Max, *The medieval 'Marches' of Normandy and Wales*, IN: *The English Historical Review* vol. 125 no. 517, Oxford: Oxford University Press, 2010, 1357-1359

⁴¹ DAVIES John, *A History of Wales*, Londýn: Penguin Books, 1994, 135-138

⁴² PRESTWICH, Michael. *Plantagenet England 1225-1360*. Oxford: Oxford University Press, 2005, 141-145

Jedním z Jindřichových poručíků se stal i Llywelyn ap Iorwerth, který díky dobrému vyjednávání dosáhl roku 1218 Worcesterké dohody (*Treaty of Worcester*), jež z něho udělala legitimního držitele veškeré jím dobyté půdy ve Walesu. Aby upevnil diplomatickou pozici, provdával a oženil své děti s dětmi anglických lordů z marky. Jeho druhý syn Dafydd se oženil s dcerou Williama de Braose, kterého později Llywelyn nechal popravít za nevěru se svojí ženou Joan, Jindřichovou nevlastní sestrou. Přestože na Angličany hleděl jako na nepřátele a vedl s nimi mnoho konfliktů, uměl jich také využívat pro své potřeby. Celá politika Llywelyna ap Iorwerta byla dělána tak, aby utvořila určitý základ pro následnou Dafyddovu politickou kariéru.⁴³

Po Llywelynově smrti v roce 1240 však došlo k ostrému střetu mezi Dafyddem a Jindřichem III. Po vzájemném setkání v Gloucesteru se Jindřich rozhodl nárokovat si zpět území, které před Llywelynovým dobytím patřilo Anglii, ale bylo uznáno waleským po Worcesterké dohodě. Dafydd potřeboval vojenskou podporu, a tak se spojil s Llywellynem ap Gruffuddem, synem svého staršího bratra, kterého zradil a nechal Jindřicha III., aby ho uvěznil. Jindřichova armáda začala útočit na Gwynedd a Dafydd žádal papeže o možnou pomoc, ten mu však nevyhověl a roku 1246 Dafydd bez následovníka trůnu umřel.⁴⁴

Páni z Gwyneddu uznali v čele obrany Llywelyna ap Gruffudd a jeho bratra Owaina. Llywelyn během vyjednávání s Anglií budoval vlastní panství, čímž získal naprosto separovanou pozici od Dafydda a muselo se s ním v otázce konfliktu počítat jako se svobodně smýšlejícím politickým subjektem. Owain byl za Dafyddovy vlády vězněn v Anglii a po osvobození měl pracovat jako Jindřichův agent a pokusit se rozložit Gwynedd. Po Dafyddově smrti však Owain prchnul a přidal se ke svému bratrovi.⁴⁵ Llywelyna se podle všeho Jindřich nesnažil získat na svoji stranu jako Owaina. Po Dafyddově smrti se přetrhala všechna diplomatická pouta mezi Gwyneddem a Anglií, která byla do teď vypracována. Jelikož Dafydd souhlasil, že veškerá panství případnou anglickému králi, pokud nebude mít žádného potomka, Jindřich si začal nárokovat půdu a vyvíjet silný vojenský tlak. Tomu nešlo náležitě vzdorovat, a tak došlo v roce 1247 k sepsání Woodstocké dohody (*Treaty of Woodstock*), díky níž byla rozdělena oblast Conwy pod správu Anglie a Gwyneddu a bratři ap Gruffudové vzdali Jindřichovi hold. Během fungování území zvaného Gwynedd Uwch

⁴³ PRYCE, Huw, *Negotiating Anglo-Welsh Relations: Llywelyn the Great and Henry III.* IN: ROWLANDS, Ifor W. *England and Europe in the Reign of Henry III (1216-1272)*, ed. by K. U. Weiler, Routledge, 2002, [online], 13-23

⁴⁴ DAVIES John, *A History of Wales*, Londýn: Penguin Books, 1994, 143-144

⁴⁵ PARIS, Matthew. *Monachi Santi Albani Chronica Majora*, Londýn: Longman, ed. by Henry Richard Luard, 1872, [online], 441

Conwy („Gwynedd nad Conwy“) začalo docházet ke sporům mezi bratry. Z následně přerozdělované země si chtěl svůj kus ukousnout také jejich další bratr Daffydd ap Gruffud, který měl být Jindřichem III. uznán stejným dědicem Gwyneddu, jako Owain a Llywelyn. Do Chesteru byl tedy 26. května 1254 Jindřichem svolán koncil, který měl problém vyřešit, ovšem díky dobře vedené politice byl nárok na vládnutí nad celým Gwynedd Uwch Conwy přiřčen Llywelynovi. Tento konflikt vyvrcholil bitvou u Bryn Derwin, ve které stáli na jedné straně Owain a Dafydd a na druhé Llywelyn, jemuž se po pouhé hodině povedlo zvítězit, oba bratry nechal uvěznit a získal úplnou moc nad Gwyneddem.⁴⁶

2.1.2. Čtyři cantrefy

Když se Eduard roku 1255 vrátil do Anglie z Gaskoňska, již měl titul hraběte z Chesteru a s tím vázaná půda známa jako Čtyři cantrefy⁴⁷. Ty byly pro Anglii získány během mírových dohod ve Woodstocku v roce 1247. Toto příměří bylo velice křehké a docházelo zde ke stálým sporům v otázce nadřazenosti práva. V roce 1251 byl v čele chesterské jurisdikce Alan la Zouche, jehož vedení bylo velmi neoblíbené, byl v roce 1254 vyměněn za Eduarda, který přestože Chester spravoval samostatně, državy ve Walesu mu byly uděleny spíše symbolicky. Hlavní slovo v této otázce měli William de Wilton a Geoffrey Langley, kterým je také dáván za vinu zárodek waleské rebelie, způsobená tyranskou vládou na území Čtyř cantref. Dokonce ani Eduardova krátká návštěva v roce 1256 neuklidnila místní obyvatelstvo, spíše naopak. Eduardovy Wales neležel nijak u srdce a byl velmi neochotný v jakékoliv nápomoci v boji s Walesany, dokonce navrhoval, aby země náležela jim⁴⁸, to však Jindřich III. nechtěl ani slyšet.⁴⁹

⁴⁶ SMITH, Beverley J. *Llywelyn ap Gruffudd: Prince of Wales*, Cardiff: University of Wales Press, 2014, [online], 55-77

⁴⁷ Cantref je označení určité oblasti ve středověkém Walesu. Pojem cantref pochází z waleského překladu pro „sto měst“ (can – tref), přestože ve většině případů takové velikosti nedosahoval. Každý cantref se rozděloval do menších podoblastí zvané commote. Rozdělení země na cantrefy sloužilo hlavně k efektivnějšímu působení justice v jednotlivých regionech. Centrem každého cantrefu byl soud, ve kterém se rozhodovalo o veškerých přestupcích proti právu a sporech mezi obyvateli. LLOYD, John Edward, *A history of Wales from the earliest times to the Edwardian conquest vol.I*. Toronto: University of Toronto, 1911, [online], 300-308

⁴⁸ PARIS, Matthew. *Monachi Santi Albani Chronica Majora*, Londýn: Longman, ed. by Henry Richard Luard, 1872, [online], 546

⁴⁹ PRESTWICH, Michael. *Edward I*. New Haven: Yale University Press, 1997, 16-19

2.1.3. Princ z Walesu

Llywelyn nechal propustit svého bratra Daffydda z vězení a učinil z něho svého užitečného spojence. S ním a s pány z ohrožených cantrefů využili momentu překvapení a spustili útok. Eduard nemohl tomuto útoku nijak odolávat. Nebyl řádně finančně připraven na útok waleská armáda, jež čítala téměř stejný počet jako ta anglická. Walesané využili myšlenky utlačované populace a ta dopomohla národnímu vzepření proti anglické tyranii. Po Llywelynově vítězství v Gwynedd Uwch Conwy následovala další po celé zemi, ve kterých dobýval nazpět území patřící anglickým lordům. Veliké vítězství nad Angličany u města Tonwy v červnu 1257 zajistilo na krátkou dobu příměří, ovšem ani to nezastavilo Llywelyna ap Gruffudda v sjednocování země. Po dobytí hradu Llangynwyd v Glamorganu musel cestovat přes celou zemi zpět na sever, kde 19. srpna došlo sice k neúspěšnému dobytí hradů Diserth a Degannwy, ovšem Angličané z těchto center nemohli vyvíjet žádnou další iniciativu. Museli se stáhnout zpět do Chesteru a během ústupu trpěli velkými ztrátami. Llywelynovým útokům neunikli ani Walesané, kteří se přikláněli k Angličanům. Llywelynův zrak se upřel na Powys, kde na severu (Powys Fadog) vládl Gruffudd ap Madog a na jihu (Powys Wenwynwyn) Gruffudd ap Gwenwynwyn. Gruffud ap Madog po anglické porážce přehodnotil svůj politický postoj a složil Llywellynovi hold. Gwenwynwyn na druhou stranu byl vyhnán, jeho půda byla zdecimována a rozdělena mezi Llywelynovi spojence. Celé Llywelynovo tažení bylo doprovázeno divokým plundrováním, po kterém ve Walesu zbyla obrovská spoušť. Byly zničeny mosty, domy, mlýny a půda byla zdevastována pochody vojsk a úmyslnou destrukcí. V roce 1258 se Jindřich pokoušel o opětovné tažení, ale Llywelyn ap Gruffudd vytvořil spojení se skotskými šlechtici, kteří byli proti anglické věci. V dopise, který Skotům poslal, se poprvé tituloval jako Princ z Walesu (*Princ of Wales*).⁵⁰

2.1.4. Llywelyn ap Gruffudd a 2. baronská válka

Po roce 1258 se Llywelyn rozhodl s Anglií vyjednat podmínky, které by zajistily trvalou stabilitu jeho systému. V době Oxfordského parlamentu však byla Jindřichova moc ovlivňována Radou patnácti, ve které měli velké slovo lordi z pohraničí, kteří v častých konfliktech s Walesem trpěli nejvíce, a nedošlo tedy k úplnému konsenzu. Každému zatím byla ponechána půda tak, jak je, Angličané měli právo vstupovat a zásobovat své hrady na

⁵⁰ LLOYD, John Edward, *A history of Wales from the earliest times to the Edwardian conquest vol.II*. Toronto: University of Toronto, 1912, [online], 716-724

severu, možnost vzájemného obchodu byla udělována za speciálních podmínek a cesty nesměly být v žádném případě úmyslně blokovány.⁵¹

Zatím co Jindřich chtěl válku, baroni chtěli mír. Llywelynovi šlo hlavně o uznání jeho samostatné pozice anglickým králem, což za jeho nekompromisních podmínek nebylo realizovatelné. Dohody byly úmyslně narušovány všemi třemi stranami podle toho, která měla v momentální situaci lepší prostředky pro hájení svých zájmů. Vyjednávání probíhalo v tomto rytmu až do roku 1262, kdy Jindřich vybuďoval plán na základě mylné informace, že Llywelyn je nemocen a umírá. Začal se připravovat pro intervenci obhájenou tím, že ani Llywelyn, ani Daffydd nejsou právoplatní dědici a nechal Rogera Mortimera postarat se o přerušení všech vazeb s Walesem. Ať už Llywelyn byl opravdu nemocný, nebo se jednalo o dezinformaci, momentální situace mohla logicky vyústit pouze ve válku.⁵²

Zatímco Jindřich III. byl ještě v Gaskoňsku, o tažení se pokoušeli Roger Mortimer a Humphrey de Bohun. Llywelyn však neměl v plánu jim usnadnit jakékoliv dobývání a jejich záminku, že přijeli pouze opravit rozbité hrady, jednoduše prohlédl. Za Llywelynem stála mnohem větší armáda a využil tohoto konfliktu k tomu, aby vpadl do Herefordshiru, kde plnil zemi, a mohl tak posouvat své jednotky doma ve Walesu. To vedlo k Llywelynově dobytí Breconu, ovšem pouze na chvíli. Jindřichovo churavé zdraví a domácí politická krize nedovolovaly aktivně se účastnit na organizaci odporu proti Walesanům, a tak byl zpět do Anglie povolán jeho syn Eduard, jehož nesmířlivý postup zajistil dobytí hradů Hay a Huntington a znovuzískání Breconu pro Mortimera.⁵³ Tímto se rojalisti stali společným nepřítelem jak Llywelyna ap Gruffuda, tak Simona de Montfort. Od Llywelyna k Eduardovi sice dezertoval bratr Daffydd, ovšem spojenectví mezi Walesem a barony způsobilo, že se Eduard musel opět z Breconu stáhnout. Llywelyn z aliance s Montfortem uměl velmi dobře těžit. Krom Breconu mu mělo být uděleno v roce 1265 (a tedy v době Montfortovy vlády, ohrožené Eduardovým únikem ze zajetí) mnoho dalšího území a slíbeno královského uznání titulu prince z Walesu. Této úmluvě se říkala Piptonská dohoda (*Treaty of Pipton*). Po bitvě u Eveshamu k tomu však nedošlo, a to z části proto, že waleské jednotky bojující na straně Simona de Montfort dezertovaly a nechaly ho prohrát.⁵⁴

⁵¹ *The Acts of Welsh Rulers: 1120-1283*, Cardiff: University of Wales Press, ed. by PRYCE Huw 2010, [online] 503

⁵² SMITH, Beverley J. *Llywelyn ap Gruffudd: Prince of Wales*, Cardiff: University of Wales Press, 2014, [online], 118-138

⁵³ PRESTWICH, Michael. *Edward I*. New Haven: Yale University Press, 1997, 42

⁵⁴ LLOYD, John Edward, *A history of Wales from the earliest times to the Edwardian conquest vol.II*. Toronto: University of Toronto, 1912, [online], 730-738

2.1.5. Dohoda z Montgomery

Piptonská dohoda sice selhala a trvalo další dva roky, než došlo na další velké vyjednávání mezi Walesem a Anglií. Na naléhání papežského legáta Ottobuona se Jindřich znovu sešel s Llywelynem ap Gruffudem a uzavřeli spolu 29. září 1267 tzv. Dohodu z Montgomery (*Treaty of Montgomery*). To byl pro Llywelyna obrovský úspěch a důležitý moment celých waleských národních dějin.⁵⁵

Llywelynovi byly odpuštěny „všechny prohřešky“, které vedl vůči Anglii v minulých dobách. Anglii byla navracena veškerá půda okupovaná Llywelynem během tohoto vzájemného konfliktu, kromě Breconu a Gwerthrynionu, kde však nefungovalo waleské právo, ale právo lordů z pohraničí. Waleské právo však mohlo fungovat na získaném území a hradu Builth a hlavně králem darovaném území Čtyř cantrefů. Veškeří waleští páni museli vzdát Llywelynovi hold, jinak jim nemohla být darována půda. Výjimkou byl Maredudd ap Rhys, který byl během konfliktu obviněn z vlastizrady a vězněn. Tomu byla sice půda navracena, ale hold vzdal rovnou Jindřichovi a ten mohl rozhodnout, jestli má hold vzdát i Llywelynovi. Maredudd vzdal Llywelynovi hold v roce 1270. Měli být propuštěni angličtí zajatci a také Llywelynův bratr Dafydd, kterému měla být navracena přesně taková půda, kterou vlastnil uvězněním. Pokud by Dafydd půdu nepřijal, měla být rozdělena mezi několik jiných waleských pánů. Llywelynovi byl konečně uznán statut prince z Walesu, ovšem musel sám vzdát hold Jindřichovi III. a Lordu Eduardovi a splatit dluh v hodnotě 25.000 marek.⁵⁶

2.2. Eduardova nadvláda

2.2.1. Počátky krize

Wales byl za vlády Llywelyna ap Gruffuda poprvé za celou svoji existenci sjednocen pod jedním vladařem, princem z Walesu a lordem ze Snowdonu. Po Dohodě z Montgomery princ mohl vládnout v relativním míru. Stále se však potýkal s problémem následnictví. To, že byl až druhým synem Gruffuda ap Llywelyna, znamenalo, že nemohl přijmout systém primogenitury, protože by z právního hlediska neměl právo na trůn Walesu, který tak pracně sjednotil. Jeho bratři Owain a Rhodri, kteří byli oba věznění, a Dafydd, který měl vlastní půdu a měl s Llywelynem velice napjatý vztah, měli v tento moment dědičné právo na podíl

⁵⁵ DAVIES John, *A History of Wales*, Londýn: Penguin Books, 1994, 146-148

⁵⁶ *The Acts of Welsh Rulers: 1120-1283*, Cardiff: University of Wales Press, ed. by PRYCE Huw 2010, [online], 536-538

země spadající pod vládu prince z Walesu. Llywelynovi bylo touto dobou kolem padesáti let, ještě neměl manželku, a tím pádem ani legitimního potomka. Manželku si nenašel pravděpodobně proto, že chtěl počkat až na uznání titulu a mohl v tom případě zažádat o ruku ženy s královským původem.⁵⁷

Druhým problémem byly finance. Nikdy v předešlé historii Walesu země nevynášela tolik peněz jako nyní, ovšem také nikdy předtím neměla takové výdaje. Llywelynovo financování válečného tažení, splátky anglickému králi a oprava zdevastované země vedla k tomu, že musel začít vybírat vyšší daně, a tak počáteční Llywelynova vláda byla poznamenána jistou nevolí lidu.⁵⁸

Období před vypuknutím konfliktu mezi Eduardem a Llywelynem je pro Wales charakteristické upevňování nově nabytých hranic. Kvůli tomu se však Llywelyn opět dostával do konfliktu s pány z pohraničí. V letech 1267–1271 se dostal do konfliktu s Gilbertem de Clare, který byl mimo jiné Lordem z Glamorganu. Llywelyn si po Dohodě z Montgomery nárokoval povinnost waleských pánů vzdát mu hold a požadoval to i po těch, kteří žili na severu Glamorganu, přestože nespádali pod jeho správu. Předtím, než vypukl konflikt docházelo k mírovým jednáním mezi de Clarem a Llywelynem. Jednání dohlížel Eduard z pověření Jindřicha III. Jeho pouta k Walesu však nebyla nijak silná a spíše se zabýval otázkou budoucí křížové výpravy. De Clare mu tento postoj velmi vyčítal, a to i přestože se jejich vzájemný vztah po Eveshamu upevňoval. Konflikt už se nedal řešit diplomatickou cestou, a tak Gilbert de Clare tedy nechal vystavovat na obranu nové hrady. Jeden z jeho nejmajestátnějších hradů byl Caerfilli, který je symbolem toho, proti jaké waleské síle musel Gilbert de Clare stát. Llywelyn se spojil se svým bratrem Daffyddem a Gruffudem ap Gwenwynwynem aby ukázal sílu waleského národa a před území Humphreyho de Bohuna a Rogera Mortimera táhl na sever Glamorganu. Hrad Caerfilli byl de Clareovi doslova vyrván z rukou a darován pod neutrální správu. V roce 1272 mu však byl hrad navrácen a dostavěn, čímž si podržel místní území. Možnost dalšího konfliktu přetrvávala, Jindřich III. však toho roku umírá a na další posouzení musí Llywelyn čekat na krále Eduarda I.⁵⁹

⁵⁷ LLOYD, John Edward, *A history of Wales from the earliest times to the Edwardian conquest vol.II*. Toronto: University of Toronto, 1912, [online], 741-743

⁵⁸ DAVIES John, *A History of Wales*, Londýn: Penguin Books, 1994 147-148

⁵⁹ SMITH, Beverley J. *Llywelyn ap Gruffudd: Prince of Wales*, Cardiff: University of Wales Press, 2014, [online], 340-354

Llywelynovo tažení na jih tedy nebylo příliš úspěšné, naopak, nerozhodní lidé v otázce sporu se přiklonili spíše na stranu Angličanů. Problémy se najednou začaly kupit. Finanční situace Walesu momentálně neumožňovala platit Anglii tribut slíbený v roce 1267, a přestože Angličané učinili mnoho ústupku, konflikt se stále více prohluboval. Bratr Daffydd a Gruffudd ap Gwenwynwyn Llywelyna znovu zradili, pokusili se ho nechat zabít a utekli pod ochranu Anglie. Vrcholem bylo Llywelynovo zasnoubení s dcerou Simona de Montfort, jenž bylo symbolem otevřeného nepřátelství. Eduard nemohl dovolit sílení protikrálovských nálad a během cesty Eleanory de Montfort do Walesu byla Angličany zatčena. Llywelyn opakovaně neodpovídal na anglické výzvy o vzdání holdu novému králi a Dohoda z Montgomery začala být zpochybňována. Válku jasně odsouhlasila rada složená již sjednocených baronů a Walesanům nezbylo nic jiného než se připravit na boj.⁶⁰

2.2.2. Eduardova 1. waleská válka

Přípravy v pohraničí byly rychlé a intenzivní. Llywelynův režim nebyl příliš populární v jižní části Walesu, a právě waleské jednotky byly ve finále velkou pomocí pro Eduarda. Anglické jednotky byly verbovány hlavně z pohraničí, ovšem verbovalo se také v Gaskoňsku, a to hlavně kušníci, kteří byli v této oblasti proslavení, a těžká jízda. Dohromady armáda čítala přes 15.000 mužů, z toho 9.000 bylo Walesanů.⁶¹ Eduard nakázal shromáždění armády na 1. července do Worcesteru a rozdělil velení invaze na tři části. Severní tažení měl z Chesteru vést William de Beuchamp, Hrabě z Warwicku a Eduardův blízký přítel. Z Montgomery měl tažení vést Roger Mortimer a v západním Walesu měl velení Payn de Chaworth. Páni z pohraničí utratili během příprav na válku obrovské sumy peněz a je tedy logické, že si od tažení také slibovali jistou návratnost investice.⁶²

Pro Llywelyna se konflikt od začátku nevyvíjel dobře. Byl exkomunikován Janem XXI. a byla na něj uvalena papežská klatba, nemohl tedy doufat v jakoukoliv diplomatickou, či jinou pomoc od kléru. Shromáždění armády na hradě Dolforwyn u Montgomery a pokus o získání lepší pozice mu také nevyšel. Anglické jednotky hrad dobyly a daly ho do správy

⁶⁰ MORRIS, John Edward, *The Welsh Wars of Edward I.: A Contribution to medieval military history, based on original documents*, Oxford: Clarendon Press, 1901, [online], 112-114

⁶¹ PRESTWICH, Michael. *Plantagenet England 1225-1360*. Oxford: Oxford University Press, 2005, 150-159

⁶² MORRIS, John Edward, *The Welsh Wars of Edward I.: A Contribution to medieval military history, based on original documents*, Oxford: Clarendon Press, 1901, [online], 116-121

Gwyneddovi ap Gwenwywynovi a tím jednotkám otevřely cestu do středu Walesu.⁶³ Poté hned Eduardovi do rukou připadly oblasti Deheubarth a Powys Fadog. Invaze byla mířena přímo na sever, do Čtyř cantrefů, Snowdonie a na ostrov Anglesey, čímž by došlo k úplnému odizolování knížectví Gwynedd. Eduard osobně pochodoval s armádou z Chesteru a plánoval napadnout Llywelyna od východu. Prvním dobytým byl hrad Flint, na kterém se finálně domluvil s Dafyddem na podílu z dobyté půdy. Eduard pokračoval stále dál na západ přes Rhuddlan až do Conwy, odkud izoloval Anglesey od zbytku země. Anglické jednotky během tohoto tažení devastovaly waleskou úrodu a Snowdonie tedy byla na pokraji hladomoru. Anglesey na druhou stranu fungovala také jako sýpka a snažila se přes vodu zemi zásobovat, jak jen to šlo. Jednotky na severu země tedy mohly efektivně zadržovat tyto potravinové injekce a tím na Llywelyna vyvolávat větší tlak.⁶⁴

2.2.2.1. Dohoda z Aberconwy

Eduardovým cílem nebylo úplné dobytí, spíše chtěl za pomoci ukázky síly a blokadí území dojít k lepším mírovým podmínkám, než které Llywelyn ap Gruffudd předtím nekompromisně odmítal. Llywelyn si již uvědomoval nevyhnutelnost své porážky a souhlasil s ujednáním mírových podmínek.⁶⁵

Podle místa sepsání roku 1277 byla dohoda pojmenována z Aberconwy (*Treaty of Aberconwy*) a v té se Llywelyn ap Gruffudd plně oddal Eduardově vůli. Slíbil, že pokud z něho bude sejmuta exkomunikace a na jeho země se již nebude vztahovat papežská klatba, vzdá Eduardovi holt. Titul „Princ z Walesu“ si Llywelyn mohl ponechat, ovšem celý feudální systém knížectví ve Walesu naprosto ztratil smysl. Podle dohody totiž každý waleský lord musel od nynějška vzdávat hold přímo anglickému králi, nikoliv waleskému knížeti. Čtyři cantrefy připadly anglické koruně ve stejné podobě, v jaké byly pod správou za vlády Jindřicha III. a Llywelyn neměl na rozdíl od jiných propadlých waleských území možnost prokázat právní legitimitu na vlastnění místní půdy. Llywelynovi bratři byli také součástí dohody. Owain musel být propuštěn ze zajetí a musela mu být udělena půda.⁶⁶ Podstatné bylo

⁶³ SMITH, Beverley J. *Llywelyn ap Gruffudd: Prince of Wales*, Cardiff: University of Wales Press, 2014, [online], 415-416

⁶⁴ MORRIS, John Edward, *The Welsh Wars of Edward I.: A Contribution to medieval military history, based on original documents*, Oxford: Clarendon Press, 1901, [online], 130-135

⁶⁵ PRESTWICH, Michael. *Edward I.* New Haven: Yale University Press, 1997, 151

⁶⁶ DAVIES John, *A History of Wales*, Londýn: Penguin Books, 1994, 157, MORRIS 1901, 142, LLOYD 1912, 759-760

vyjednání území pro Dafydd, který byl jmenován knížetem a sdílel tedy stejnou hierarchickou pozici, jako Llywelyn. Dafydd tedy počítal také s rovnoměrným rozdělením moci, ovšem té se nedočkal. Území na ostrově Anglesey a polovina Gwynedd Uwch Conwy měl mít pod správou Llywelyn a to až do své smrti. Dafyddovi byla udělena náhradní půda, ovšem právo nemohlo být dědičně přeneseno a po smrti majitele mělo připadnout do rukou anglického krále, což zajišťovalo, že pokud by Llywelyn někdy měl potomka, dědil by pouze polovinu území Gwynedd Uwch Conwy a nemohl by tedy na tomto území plně upevňovat svůj vliv. Dafydd z tohoto rozhodnutí logicky neměl radost, zvláště když na rozdíl od svého bratra měl mužského potomka a myslel si, že právě na něj jednou přejde knížecí koruna.⁶⁷

2.2.3. Mezi válkami

Angličanům šlo hlavně o rychlé, hladké a efektivní převzetí zdejší moci. Bylo potřeba také eliminovat jakékoliv eventuální protianglické nálady, což například vedlo ke kontroverznímu rozhodnutí vykácet spoustu waleských lesů, aby nedocházelo k loupežným přepadením na cestách. Symbolem uchopení moci byly nově vystavěné hrady, kterými byl celý kraj Snowdonie obehnán. Nejvýznamnější byl hrad Caernarfon vystavěný tak, aby symbolizoval legendu, podle které je zde pochován samotný císař Constantin (otec Constantina Velikého) pod barevnou věží.⁶⁸ Bylo potřeba modifikovat zdejší právo a z waleského přejít na anglické. Tomu napomohla reforma správního systému a založení nových soudů, které v meziválečném období vznikaly a aplikovaly anglické právo. Tyto soudy však waleské právní zvyky úplně nevymýtily a využívaly je ve sporech mezi podřízenými.⁶⁹

Waleské právo se stalo hybnou silou waleské identity a Llywelyn tohoto podmětu využíval, aby se dostal s Eduardem do střetu. Jedním z takových momentů byl střet mezi Llywelynem a Gruffuddem ap Gwenwynwynem v otázce území Arwystli, které Llywelyn v roce 1274 vybojoval a nyní po roce 1277 si ho nárokoval zpět. Zatím Llywelyn chtěl řešit spor z pohledu waleského práva, Gruffudd ap Gwenwynwyn chtěl aplikovat právo anglické. Takticky to bylo velmi dobře udělané, protože Eduard měl momentálně pouze dvě možnosti,

⁶⁷ SMITH, Beverley J. *Llywelyn ap Gruffudd: Prince of Wales*, Cardiff: University of Wales Press, 2014, [online], 438-441

⁶⁸ PRESTWICH, Michael, *The Three Edwards, War and State in England 1272-1377*, Londýn, New York: Routledge, 2001, 16

⁶⁹ MORRIS, John Edward, *The Welsh Wars of Edward I: A Contribution to medieval military history, based on original documents*, Oxford: Clarendon Press, 1901, [online], 142-143

jak spor řešit a ani v jednom případě nemohl vyjít jako vítěz. Buď by uznal v cantrefu Arwystli nadřazenost waleského práva, čímž by svého spojence Gwenwynwyna eventuálně silně poškodil, nebo by uznal nadřazenost anglického práva a tím by dokázal, že Anglie je skutečný utlačovatel. Přestože se Eduard od konfliktu distancoval a byla utvořena rada, která měla spor řešit, ve finále se tato rada stejně přikláněla na stranu Gruffudda ap Gwenwynwyna, což Llywelyn již nemohl dále tolerovat. Argument, že každá lenní země Anglie může využívat svého vlastního práva (Gaskoňsko, Irsko, Skotsko) a Wales nikoliv, byl silný a sjednocoval pod Llywelyna všechny waleské nacionalisty.⁷⁰

Celková politika Eduarda I. Plantageneta mezi waleskými válkami nebyla příliš oblíbená. Velký podíl na tom měl také Reginald de Grey, který byl od roku 1281 šéf justice v Chesteru a waleské území spadající pod jeho správu soudil velmi tvrdě.⁷¹ Změnu nálad vycítil i Dafydd, stále ještě frustrovaný z Eduardova rozhodnutí v otázce jeho dědictví. Opět tedy změnil stranu a přidal se k bratrovi v boji proti Anglii. Byl to právě on, kdo udělal první krok, který spustil druhou waleskou válku.⁷²

2.2.4. Eduardova 2. waleská válka

První útok byl vedený Dafyddem na hrad Hawarden na severovýchodě země dne 21. března 1282. Útok byl proveden v noci a nebyl očekáván, takže hrad padl do rukou Walesanů, zatímco Roger Mortimer byl zajat. Přestože došlo k plundrování okolní země, hrady Rhuddlan a Flint vydržely a byly ve spojení s Chesterem, u jehož hranic měla podle Angličanů celý útok probíhat. To byl ovšem omyl. Zatímco Llywelyn zůstal na severu, Dafydd se vydal osvobodit jih a drancovat hrady symbolizující anglickou nadvládu. V oblasti Deheubarth, padl hrad Aberystwyth a Llandaver a Angličané v tomto regionu přestávali mít moc. Dafydd ovšem znovu změnil směr svého pochodu a vrátil se na sever. Tato taktika rychlého výboje a odchodu byla překvapivá a Angličanům nezbylo, než trpělivě přečkat a pokusit se udeřit až ve správný moment.⁷³

⁷⁰ PRESTWICH, Michael. *Edward I.* New Haven: Yale University Press, 1997, 184-188

⁷¹ SMITH, Beverley J. *Llywelyn ap Gruffudd: Prince of Wales*, Cardiff: University of Wales Press, 2014, [online], 455-457

⁷² PRESTWICH, Michael. *Plantagenet England 1225-1360*. Oxford: Oxford University Press, 2005, 154

⁷³ MORRIS, John Edward, *The Welsh Wars of Edward I.: A Contribution to medieval military history, based on original documents*, Oxford: Clarendon Press, 1901, [online], 153-154

Eduard svolal na 17. května shromáždění armády do Worcesteru a rozdělil velení podobně jako v roce 1277. Reginald Grey dostal velení Chesteru, propuštěný Roger Mortimer se vydal do střední marky a Robert de Tibetott do západního Walesu. Eduard osobně cestoval z Chesteru a usadil se na hradě Rhuddlan, kde sbíral armádu. Ta ve finále čítala 8.000 pěších mužů a 750 mužů těžké jízdy. Tažení nemělo procházet přes celý sever Walesu. Eduard se rozhodl, že namísto zdlouhavého osvobození země napadne rovnou ostrov Anglesey přes moře. Vytvořilo se nové spojení mezi ostrovem a pevninou přes lodě a jedna část jednotek se dostávala na Anglesey nikoliv přes mosty z jihu, jako bylo zvykem, ale vylodily se na západě, odkud přišly přímo z Rhuddlanu. Druhá část pochodovala směrem na západ a snažila se odříznout přicházející Llywelynovo vojsko. Dafydd se tedy musel stáhnout do Snowdonie.⁷⁴ Ovšem na jihu se situace pro Angličany nevyvíjela dobře. Hrabě z Gloucesteru byl poražen a musel být odvolán a na jeho místo nastoupil William de Valance, kterému se nepodařilo znovu dobýt Aberystwyth a dostat se tak do Snowdonie z jihu. V marce zemřel přirozenou smrtí Roger Mortimer a ani zde nešlo Walesany definitivně porazit.⁷⁵

Eduard se tedy rozhodl s Llywelynem vyjednávat. Zastupovat ho měl John Pecham, arcibiskup canterburský, který krom toho, že byl velký vzdělanec a učeň Bonaventurův, byl také kritikem waleského kléru.⁷⁶ Llywelyn se domníval, že jednání bude probíhat jako rovného s rovným, ovšem byl rychle vyveden z omylu. Eduard rozhodně neměl v plánu dělat velké ústupky, což logicky vedlo k tomu, že ani Llywelyn se neměl ke kompromisům. Anglická agitace byla stavěna na základě toho, že král Eduard ve skutečnosti vůbec nechtěl napadnout Wales a že nebýt intervence ze strany Walesanů, nemuselo ke konfliktu vůbec dojít. Llywelyn argumentoval tak, že o Dafyddově útoku vůbec nebyl informován a litoval toho, že se útok udál zrovna na svátek Květné neděle. Na druhou stranu argumentoval tím, že nebyla dodržena Dohoda z Aberconwy a že počínání Rogera de Grey překračovalo stanovené meze. Pecham, ve finále zastávce umírněného názoru, navrhoval králi možnost přezkoumání situace před vyřčením verdiktu, ovšem anglická vojska utrpěla takové ztráty, že Eduard o možných ústupech nechtěl ani slyšet. Nakonec měla být Llywelynovi nabídnuta za vzdání se Snowdonie půda ve stejné hodnotě v Anglii a Dafydd by měl Eduardem zajištěnou cestu do Svaté země, kde by se mohl realizovat. K dohodě však nakonec vůbec nedošlo. Dne

⁷⁴ MORRIS, John Edward, *The Welsh Wars of Edward I.: A Contribution to medieval military history, based on original documents*, Oxford: Clarendon Press, 1901, [online], 171

⁷⁵ PRESTWICH, Michael. *Plantagenet England 1225-1360*. Oxford: Oxford University Press, 2005, 154-155

⁷⁶ Pro více informací o jednání z pohledu Johna Pechama viz KNOWLES M. D. *Some Aspects of the Career of Archbishop Pecham, part I. a II.* IN: *The English Historical Review vol. 57 no. 225 a 226*, Oxford: Oxford University Press, 1942

6. listopadu došlo k porážce anglických vojsk u Menai Straits, což znovu zvedlo waleské nálady.⁷⁷

Eduard byl rozhodnutý znovu válčit, takže začal verbovat nové jednotky. Velkou posilu získal z Gaskoňska, přes 600 mužů z toho 21 rytířů. Neměl však potřebu dělat první krok, jelikož měl zařízený přísun zásob a držel Llywelyna v šachu.⁷⁸ Llywelyn ap Gruffudd tedy vyrazil do centra marky, konkrétně do Builthu, místa, ze kterého čerpal jeden ze svých největších životních úspěchů před Dohodou z Montgomery. Svůj útok vedl u řeky Irfon, kde se měl střetnout se syny Rogera Mortimera. Stalo se tak 11. prosince 1282 a pro waleské dějiny to je smutný den. Když se objevila armáda Gruffudda ap Gwenwynwyna, snažil se otočit svůj útok, ale byl zasažen neznámým vojákem. Dlouho se nevědělo, že se jedná o Llywelyna, ovšem po jeho identifikaci mu byla oddělena hlava od těla a poslána do londýnského Toweru. Přestože byl v době své smrti exkomunikován, nakonec byl pohřben v klášteře Cwm-hir a byla odsloužena mše za jeho duši.⁷⁹

2.2.5. Konec rebelie roku 1283

Zatímco Llywelyn postupoval na jih, kde ho čekala smrt, Dafydd zůstal na severu a staral se o obranu knížectví Gwynedd. Dafydovi nezbylo nic jiného, než ve válce pokračovat a doufal, že Angličané se přes zimu vyčerpají a dojde k míru. Král však byl odhodlaný zlikvidovat kořeny rodiny Gwynedd ve Walesu. V lednu byly posíleny jednotky ve Snowdonii a získaly zimní kamufláž. V dubnu začaly postupovat z jihu jednotky Williame de Valance, které vyvíjely tlak na hrad Aberystwyth a v květnu vyjel sám král z Rhuddlanu, aby již Dafydovi udeřil poslední ránu.⁸⁰ Nakonec se ale tak nestalo v bitvě, ale přičiněním zrady. Dafydovou jedinou šancí byl útek do hor, ovšem zde už bylo jasné, že anglickou sílu neporazí. Dne 28. června psal Eduard o zradě v jednom ze svých dopisů a poprava se měla konat na hradě Shrewbury 3. října. Jeho synové byli uvězněni v Bristolu a dcera Gwladus vsazena do kláštera. Eduardovi se tedy podařilo potlačit i druhou waleskou rebelii.⁸¹

⁷⁷ SMITH, Beverley J. *Llywelyn ap Gruffudd: Prince of Wales*, Cardiff: University of Wales Press, 2014, [online], 530-536

⁷⁸ PRESTWICH, Michael. *Edward I*. New Haven: Yale University Press, 1997, 192-193

⁷⁹ DAVIES John, *A History of Wales*, Londýn: Penguin Books, 1994, 160

⁸⁰ PRESTWICH, Michael. *Plantagenet England 1225-1360*. Oxford: Oxford University Press, 2005, 155-156, MORRIS, John Edward, *The Welsh Wars of Edward I: A Contribution to medieval military history, based on original documents*, Oxford: Clarendon Press, 1901, [online], 190-193

⁸¹ DAVIES John, *A History of Wales*, Londýn: Penguin Books, 1994, 163-164

Celkové mírové ujednání se však dovršilo až roku 1284, kdy byl sepsán Statut z Walesu (*Statute of Wales*). Wales si zachoval vlastní autonomii, ale anglické právo bylo oficiálně nadřazeno právu waleskému, hlavně v otázce dědictví. Ovšem i tak byly waleské právní zvyky zachovány v rámci běžného působení v knížectví, například v kriminálních přečinech, či menších sporech. Došlo k rozložení knížectví Gwynedd, což vedlo ke vzniku nových správních celků. Vzniklo tzv. Knížectví severního Walesu složeného z krajů Anglesey, Flintshire, Merionethshire a Caernarfonshire. Tento právní systém fungoval až do roku 1536, kdy se Wales oficiálně stal součástí Anglie.⁸²

2.2.6. Obnovení rebelie v roce 1294

Nové podmínky uvalené na waleský národ byly možná zprvu zneklidňující, později však byly vyloženě neúnosné. Jedno povstání vzplálo v roce 1287, kdy byl zrovna Eduard v Gaskoňsku a hlavní slovo v této otázce měl jeho bratr Edmund, již hrabě z Cornwallu. Rhys ap Maredudd, Eduardův spojenec během waleských válek, se domáhal ocenění, kterého se mu mělo za jeho služby dostat a nedostalo. Povstání však bylo rychle potlačeno a Rhyse ap Maredudda čekal podobný osud jako Dafydd ap Gruffudda.⁸³

V roce 1292 došlo ve Walesu k rapidnímu zvednutí daní. Přestože se platil jeden patnáctek, stejně jako v Anglii, finanční poměry v obou zemích se diametrálně lišily. Krom toho, že suma byla neúnosná, Walesané ani neviděli žádné výsledky, či finální řešení. Peníze totiž než do královské pokladnice, pravděpodobně tekly do rukou místních elit. Zatímco mělo být vybráno kolem 10.000 liber, zaevidován byl výběr pouze 3.000. Nařídilo se tedy, že celý dluh musí být splacen do podzimu roku 1294 a že Walesané se budou podílet na bojích v Gaskoňsku. V září se mělo konat shromáždění waleských jednotek v Shrewbury a zároveň mělo dojít k finální splátce. Není tedy náhodou, že rebelie vypukla právě v tento moment.⁸⁴

Odjezd Pánů z marky značil v podstatě odevzdání waleské kontroly zpět do rukou Walesanů, a pokud přímo neodjeli bojovat do Francie (jako například hrabě z Herefordu), tak tam minimálně poslali nějaké své jednotky. Povstání však nezačalo na severu země, kde byly podmínky nejtvrďší stejně jako kontrola území, ale na jihu, kde Anglie tolik neiniciovala svůj vliv. Oficiálně je začátek války datován 30. zářím, kdy začal útok na hrady Cardigan, Builth a

⁸² *Statutes of the Realm, vol. I.* Londýn: Dawsons of Pall Mall, 1963, [online], 55-68

⁸³ Viz. GRIFFITHS, R. A. *The Revolt of Rhys ap Maredudd, 1287-1288* IN: *Welsh History Review vol. II.* Cardiff: University of Wales Press, 1966

⁸⁴ PRESTWICH, Michael. *Edward I.* New Haven: Yale University Press, 1997, 219-220

Bere. Poté co byl z Walesu stažen Payn Tibotot, došlo k zabití jeho poručíků Geoffreyo Clementa a Rogera de Pulesdona, což posílilo waleskou morálku. Rebelii vedl Madog ap Llywelyn, vzdálený příbuzný Llywelyna ap Gruffudda. Anglická armáda byla již tradičně svolána do Worchesteru a rozdělena na tři části: Král osobně se vydal do Chesteru, hrabě z Warwicku do Montgomery a William de Valance s hrabětem z Norfolku do Carmarthenu.⁸⁵

Eduard vyrazil z Chesteru a do Conwy, kam přijel na Vánoce roku 1294, zatímco jednotky Reginalda de Grey postupovaly stejně jako v minulých taženích do Walesu přes pobřeží. Přísun potravin na hrad Conwy však byl Walesany přerušen a Eduard se tak ocitl na hradě v obležení a bez zásob. Nezbylo mu tedy nic jiného než se spolehnout na svoji odvahu. Vyjel z Conwy a se svojí armádou křižoval celé severozápadní pobřeží, čímž překvapil Walesany, kteří neměli proti jeho těžké jízdě příliš velikou šanci. Poté se navrátil na Conwy, kde shromáždil čerstvou armádu a vydal se na ostrov Anglesey, který 6. května fakticky ovládl.⁸⁶ Na jihu Walesani také neměli šanci a Madog ap Llywelyn kapituloval s argumentem, že ve skutečnosti válčil pouze proti hraběti z Gloucesteru. Byl zajat a uvězněn v londýnském Toweru do konce svého života.⁸⁷ Eduard I. Plantagenet se až do své smrti již dalšího tažení do Walesu neúčastnil.

⁸⁵ MORRIS, John Edward, *The Welsh Wars of Edward I.: A Contribution to medieval military history, based on original documents*, Oxford: Clarendon Press, 1901, [online], 242-254

⁸⁶ PRESTWICH, Michael. *Edward I.* New Haven: Yale University Press, 1997, 221-223

⁸⁷ Pro více informací o tažení z pohledu Madoga ap Llywelyna viz. GRIFFITHS, Ralph, *The Revolt of Madog ap Llywelyn, 1294-1295* IN: *Transaction of Caernarforshire Historical Society vol. 16*, Caernarfor, 1955

3. Skotsko

Ve Skotsku, na rozdíl od Irska a Walesu, fungoval feudální systém podobný tomu, který byl zavedený v Anglii. Zásadní změna systému nastala za vlády Davida I. (1124-1153), kdy došlo tzv. Davidovské revoluci. Ovlivněn příchodem normanských rytířů na svůj dvůr a Gregoriánskou reformou pozvolna přestoupil model vládnutí, který se již běžně používal v západní Evropě. Vznikl nový šlechtický titul, tzv. *Thane*, který hierarchicky spadal pod místní hrabata a nahradil post „vůdce klanu“ pocházejícího ještě z keltského tradičního uspořádání. Zásadní byl vznik samosprávných městských celků (anglicky *burghs*), které dostaly větší privilegia a kam byli úmyslně zváni obchodníci z celé Evropy (hlavně Francouzi a Vlámové), kteří rozvíjeli místní ekonomiku. Za vlády Williama I. (1165-1214), známého jako „the Lion“, došlo ke vzniku centralizovaného soudnictví. Země se rozdělila na tři soudní regiony, Scotia, Lothian a Galloway, pod které spadaly menší správní celky.⁸⁸

Oficiální hranice mezi Skotskem a Anglií byla stanovena v roce 1237 v Dohodě z Yorku (*Treaty of York*). Země od sebe byly odděleny tzv. Tweed-Solwayskou linií, která se dělila na tři marky: Východní, Střední a Západní. Tato hranice byla respektována ještě před Dohodou z Yorku, a tak je logické, že se podél ní stavěla strategická místa, která hrála jednu z klíčových rolí při konfliktu mezi zeměmi a vzájemných vpádech vojska.⁸⁹ Vzájemné pouto mezi oběma zeměmi bylo o to komplikovanější, že v jistých případech si Angličané nárokovali půdu ve Skotsku (například oblast mezi Forthem a Northumbrií), nebo kdy si Skoti nárokovali půdu v Anglii. Skotský vladař byl totiž od vlády Davida I. titulován také jako hrabě z Huntingtonu. Za to musel anglickému pánu vzdávat hold. Ovšem to, že se skotský král stal leníkem krále anglického, jako hrabě z Huntingtonu neznamenovalo, že se tak stalo stejným lenem celé Skotsko. Symbol lenního závazání anglickému králi však vydával signál, který tak mohl být některými interpretován.⁹⁰

⁸⁸ Pro hlubší analýzu Davidovské revoluce viz BARROW, G. W. S. *David I. of Scotland: The Balance of New and Old* IN: BARROW, G. W. S. (ed.), *Scotland and Its Neighbours in the Middle Ages*, Londýn: Stenton Lecture, 1984

⁸⁹ BARROW, G. W. S. *The Kingdom of the Scots, Government, Church and Society from 11th to the 14th century*, Londýn: Edward Arnold, 1973, 139-161

⁹⁰ BARREL, A. D. M. *Medieval Scotland*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000, [online], 68-69

3.1. Skotsko před rokem 1296

3.1.1. Jindřich III. a Skotsko

Zatímco za vlády Jan Bezzemka byly vztahy mezi Anglií a Skotskem velice napjaté⁹¹, za Jindřicha III. nastal v otázce anglo-skotských vztahů diametrální rozdíl. Zásadním zlomem byl roku 1249, kdy zemřel Alexander II. a na jeho místo nastoupil jeho teprve osmiletý syn Alexander III. Bez řádného krále docházely skotské politické elity k velkému tlaku a nebylo tedy od věci hledat možnou pomoc i mimo hranice. Jindřich se tak stal velkou jak morální, tak také vladařskou autoritou na celých ostrovech, a to i bez přímého uznání regentství malého Alexandra III. V roce 1251 Jindřich III. provdal svoji dceru Margarethu za skotského krále a požadoval po něm vzdát hold nejenom za půdu v Anglii, ale i za celé Skotsko. To bylo rázně odmítnuto a Jindřich na tuto možnost nevyvíjel další tlak. I přes drobné nesrovnalosti v anglo-skotské politice je vztah mezi Jindřichem III. a Alexandrem III. definován jako přátelský. V době druhé baronské války se stavěly na stranu rojalistů významné skotské rody jako Comyn, Bruce a Balliol, které ovlivňovaly vysokou politiku za vlády Eduarda I. a je tedy logické, že měl Eduard ve Skotsku lepší diplomatický základ než ve Walesu.⁹²

3.1.2. Krize Skotska po smrti Alexandra III.

V roce 1286 umírá Alexander III. Skotský bez mužského potomka a dědictví skotského trůnu tak přechází na Margaretu Norskou, které byl Eduard prastrýcem. Skoti se zprvu přiklání k možnosti, že by na trůn usedla žena, čímž by se vyřešil problém jejího momentálního akutního sňatku. Hlavní debatu o tomto řešení vedli Robert Bruce a John Balliol, kteří oba vycházeli z příbuzenství s Davidem I. a oba tedy měli určitý nárok na trůn.⁹³ V mezivládí byla tedy vytvořena rada šesti členů, kteří měli zemi řídit. Rada byla složená ze dvou biskupů, dvou hrabat a dvou baronů (anglicky tzv. *Guardians*). Krom jiných byli dva členové z rodiny Comyn (Alexander a John) a jeden z rodiny Steward (James). Členové byli

⁹¹ Jan Bezzemek nechtěl uznat nárok Williama I. na hrabství Northumbrie a vojensky intervenoval Skotsko.

⁹² Pro hlubší analýzu anglo-skotských vztahů za vlády Jindřicha III. Plantageneta viz BROWN, Michael *Henry the Peaceable: Henry III., Alexander III. and Royal Lordship in the British Isles, 1249-1272* IN: ROWLANDS, Ifor W. *England and Europe in the Reign of Henry III (1216-1272)*, ed. by K. U. Weiler, Routledge, Londýn: Routledge, 2002

⁹³ Viz NIELSON G. *Brus versus Balliol, 1291-1292: The Model for Edward I. 's Tribunal* IN: *The Scottish Historical Review* vol. 16 no. 61, 1918

úmyslně vybráni tak, aby byl vyrovnaný počet zastánců Bruce a Balliola. I tak měl John Balliol mocenskou převahu, protože Brucové neměli od 80. let v politice veliké slovo.⁹⁴

Eduarda dění na severu zprvu příliš nijak nezajímalo, hlavně se věnoval problémům v Gaskoňsku a plánování nové křížové výpravy. V Gaskoňsku ho však zastihl biskup ze SaintAndrew, který byl součástí *Guardians*, a žádal ho o záštitu a odbornou asistenci v otázce řešení dědictví. V roce 1289 bylo dohodnuto, že Margareth se nevdá bez souhlasu krále anglického a krále norského. Skotsko bylo dlouhodobým partnerem Francie a Eduard si uvědomoval, že jeho ovlivnění by vyřešilo jak domácí situaci, tak situaci na kontinentě. Namísto však odborného dohledu nad situací se ji rozhodl řešit podle sebe. Kontaktoval v dubnu roku 1290 norského krále Erica II. a nabídl svatbu mezi Margarethou a jeho synem Eduardem z Caernarfonu.⁹⁵

Skoti si uvědomovali možnost splnutí dvou království v jedno, což rozhodně nebylo v zájmu možných dědiců na skotský trůn. Trvali tedy na sepsání Dohody z Birghamu (*Treaty of Birgham*), která zajišťovala oddělení Skotského království od vlády Anglie. Poté, co ji Eduard 18. července 1290 podepsal, se nálada na Britských ostrovech opět trochu pozvedla. Situace se mohla vyvíjet poklidnějším způsobem, nebýt nenadálé smrti Margarethy.⁹⁶ John Balliol se otevřeně začal nazývat dědicem trůnu a tehdy teprve osmnáctiletý Robert Bruce začal připravovat vojenský protiútok.⁹⁷

Anglický král našel v momentální nestabilní situaci skulinu, které se rozhodl využít. Nechal svolat na 6. května parlament v Norhamu, kterého se Balliol i Bruce měli účastnit. Skoti souhlasili, že se zúčastní, ovšem nakonec zůstali na svých hranicích ve městě Upstelington, aby tak nesymbolizovali Eduardovu nadřazenost. Jenomže právě o tu Eduardovi šlo a ten se neměl v plánu přesunout na sever. Skoti nevydrželi čekání a po přejetí řeky Tweed a usazení v Norhamu je čekalo nemilé překvapení. Eduard před Skoty nevystupoval už jako dozorce celého jednání, nýbrž jako jeho soudce. Nechal na nich, ať se rozhodnou a tím dal najevo, že budoucí skotský král se musí nejdříve zodpovídat jemu. Všichni kandidáti s tímto

⁹⁴ BARREL, A. D. M. *Medieval Scotland*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000, [online], 93-95

⁹⁵ PRESTWICH, Michael. *Edward I*. New Haven: Yale University Press, 1997, 359-361

⁹⁶ Viz. PRESTWICH, Michael, *Edward and the Maid of Norway* IN: *The Scottish Historical Review vol.69 no. 188 Part II*. Edinburgh: Edinburgh University Press

⁹⁷ BARROW, G.W.S. *Robert Bruce and the Community of the Realm of Scotland*, Berkley, Los Angeles: University of California Press, 1965, 38-42

přístupem souhlasili, i když neochotně. Eduardovu nadřazenost měli v plánu respektovat pouze do zvolení nového krále.⁹⁸

3.1.3. Nový král

Slyšení, které mělo rozhodnout o jmenování nového skotského krále, událo v Berwicku a celá akce se konala 17. listopadu 1292 a je známá pod názvem Velký případ (*The Great Cause*). Největší nárok na trůn měl David, hrabě z Huntigtonu. Ten se však následnického práva vzdal, čímž se vrchní příčky dostali Robert Bruce, 5. lord z Annandale (a praotec Roberta Bruce, skotského krále) a John Balliol. Soud nakonec přiřkl korunu Johnu Balliolovi. Rozhodnutí však bylo zkorumpované a ve skutečnosti soud určil králem toho, koho chtěl sám Eduard I. Balliol byl korunován 30. listopadu a je známý jako Jan I. Skotský. Ve skutečnosti však byl spíše symbolickým králem a Eduardovou loutkou. Eduard přinutil Johna Balliola, aby mu vzdal hold nikoliv pouze za půdu udělenou v Anglii, ale i za celé Skotsko. Skotsko muselo vyslat v roce 1294 jednotky do Gaskoňska a skotský král se musel vždy když bylo potřeba osobně objevit na anglickém dvoře.⁹⁹

Situace se pro Skoty stávala nepřijatelnou. Zvedla se vlna protianglické nálady a skotský král musel být odsunut stranou. K vládě se dostala rada dvanácti *Guardians*, kteří měli v plánu tajně spojit se s Francií a dát se Eduardovi na odpor.¹⁰⁰ Skupina vyjednávačů byla vyslána za Filipem IV. Francouzským a nabídli spojenectví zpečetěné sňatkem mezi Eduardem Balliolem (synem Johna) a královou neteří Jeanne u Valois. Pokud by došlo k invazi Skotska, bude mít země podporu Francie, tato dohoda byla podepsána 23. února 1296. Brucevé se mírových dohod neúčastnili, protože neviděli možnost úspěchu a vítězství Eduarda by pravděpodobně pro ně znamenalo možnost dostat se na trůn.¹⁰¹ Eduard se o plánu dozvěděl a nechal shromáždit armádu 1. března v Newcastleu. První krok ale nechal udělat

⁹⁸ WATSON, Fiona, *Under the Hammer: Edward I. and Scotland, 1286-1306*, Edinburgh: John Donald, 2005, 13-15

⁹⁹ PRESTWICH, Michael. *Plantagenet England 1225-1360*. Oxford: Oxford University Press, 2005, 231-232

¹⁰⁰ Viz. NICHOLSON, Richard, *The Franco-Scottish and Franco-Norwegian Treaties of 1295* IN: *The Scottish Historical Review* vol. 38 no. 126, Edinburgh: Edinburgh University Press, 1959

¹⁰¹ BARROW, G.W.S. *Robert Bruce and the Community of the Realm of Scotland*, Berkeley, Los Angeles: University of California Press, 1965, 95

Skoty. Ti překročili řeku Tweed a na Velikonoční pondělí (26. března) vpadli do Carlisle, který vypálili. Eduard tak měl záminku pro vpád do Skotska.¹⁰²

3.2. První skotská válka o nezávislost

3.2.1. Bitva u Dunbaru

Nevíme úplně přesně, jak veliká byla Eduardova armáda, protože informace o ní máme velmi zkreslené, ovšem víme, že ta skotská se jí nemohla v otevřeném boji rovnat. Namísto přímého střetu Skoti vytvořili menší oddíly, které dělaly nájezdy v Northumberlandu. Tyto oddíly pod vedením hrabat z Ross, Mar a Menteith se sjednotily u hradu Dunbar, který patřil Eduardovým loajalistům. Přesto hrabě z Dunbaru otevřel bránu a nechal Skoty vstoupit. Anglický útok na hrad vedl hrabě ze Surrey a obléhání začalo 27. dubna 1296. Boj se nejdříve vyvíjel pro Skoty velice dobře, ovšem díky Warrenově taktickému umu a schopnosti rychle manévrovat přišlo Skotsko k těžkým ztrátám a když příští den dorazil k hradu Eduard osobně, museli se vzdát.¹⁰³

Anglické vítězství mělo na skotskou morálku drtivý dopad. Eduard po bitvě u Dunbaru vítězně pochodoval celou zemí až na sever do Elginu. Mezitím se mu vzdával jeden hrad za druhým. Edinburgh kapituloval po pěti dnech obléhání a ústřední hrad Skotského království Stirling otevřel své brány a nechal Eduarda vjet dovnitř. John Balliol byl veřejně ponížen, zajat a přivezen do londýnského Toweru. S ním byly přivezeny i skotské regálie a tzv. Korunovační kámen ze Sconu (*Stone of Scone*)¹⁰⁴, který byl později symbolicky vsazen do anglického trůnu jako symbol skotského podřízení. Ve Skotsku byla nastavena nová vláda, jejíž hlavou byl John de Warenne, strážcem pokladny Hugh de Cressingham a kancléřem Walter z Ameshamu. Administrativní centrum království bylo přesunuto do Berwicku. Eduard měl v plánu nechat skotský trůn prázdný a neuvažoval o nastolení nového panovníka.¹⁰⁵

¹⁰² WATSON, Fiona, *Under the Hammer: Edward I. and Scotland, 1286-1306*, Edinburgh: John Donald, 2005, 18-21

¹⁰³ BARROW, G.W.S. *Robert Bruce and the Community of the Realm of Scotland*, Berkeley, Los Angeles: University of California Press, 1965, 100-102

¹⁰⁴ Pro celou historii a ceremoniální využití Korunovačního kamene viz BARROW, G.W.S. *Observations on the Coronation Stone of Scotland* IN: *Scottish Historical Review* vol.76 no. 201 part I. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1996

¹⁰⁵ PRESTWICH, Michael. *Edward I.* New Haven: Yale University Press, 1997, 473-476

3.2.2. Počátek rebelie roku 1297

Eduard, přestože bez přízviska „Skotský král“, prakticky panoval celé zemi a každý mu v ní musel vzdát hold, jako svému pánu. Byl nastolen nový správní systém a do pozic šerifů a jiných úřednických postů byli dosazováni Angličané. Nový způsob vybírání daní byl možná zprvu efektivní, ale později pro Skoty nesnesitelný. Poté, co byli ze Skotska vyhnáni členové rodiny Comyn a John Balliol, nezbývala v zemi žádná elita, která by se mohla dát na další odpor, a přestože skotský národ začínal být opět nepokojný, neměl se na koho obrátit. Počátek Rebelie roku 1297 začala jako vzpoura nižších vrstev v jednotlivých regionech, nikoliv plánovanou akcí politické autority, jako tomu bylo v roce 1296 nebo před několika lety ve Walesu.¹⁰⁶

Není tedy úplně od věci, že povstání bylo spontánní záležitostí. Na západním pobřeží Skotska se vlna nevole už nějakou dobu a v květnu 1297 vypukla otevřená vzpoura v Aberdeenshiru a Galloway. Oficiálně se začátek rebelie označuje symbolickou vraždou Williama Hesilriga Williamem Wallacem. William Wallace byl člen nižší šlechty a leníkem Jamesa Stewarda. Byl mladším synem Malcolma Wallace z Elderslie poblíž Paisley.¹⁰⁷ Vražda lanarského šerifa byla spouštěčem odporu, který se ustálil až v roce 1328. Wallacovými spolubojovníci byli hlavně psanci, sedláci a běžný lid. William Wallace jako další místo útok vybral město Scone, kde od 12. století docházelo ke korunovaci skotského krále a kde se v této době nacházela skotská pokladnice. V tomto nájezdu se k němu přidal Sir William Douglas také Stewardův leník, známý jako „Tvrdý“ („Hardy“), díky své surovosti. Největším překvapením ovšem byla podpora mladého Roberta Bruce. Jeho rodina podporovala vládu Eduarda I. a doufala, že s jeho podporou jednou usedne na skotský trůn Bruce. Mladý Robert učinil jedno ze svých prvních politických rozhodnutí a odpojil se od svého otce, který zůstal loajální Eduardovi.¹⁰⁸

K hlavnímu střetu mělo dojít u řeky Ioch poblíž hradu Irwine. Skotská armáda byla pod vedením tří mužů: biskupa Wisharta, Jamesa Stewarta a Roberta Bruce. Anglická armáda vedená Henrym Percym, synem Johna Warrena, byla početnější a lépe vybavená, proto se Skoti ve finále rozhodli vyjednávat. Skotský biskup, hrabě a baron se jmenovali mluvčím ne skotské armády, nýbrž celého skotského království. Poté, co došlo k deserci skotského

¹⁰⁶ WATSON, Fiona, *Under the Hammer: Edward I. and Scotland, 1286-1306*, Edinburgh: John Donald, 2005, 30-41

¹⁰⁷ FISHER, Andrew, *William Wallace*, Edinburgh: John Donald Publishers, 2002, 9

¹⁰⁸ BARROW, G.W.S. *Robert Bruce and the Community of the Realm of Scotland*, Berkley, Los Angeles: University of California Press, 1965, 117-119

šlechťice Richarda Lundiho, všichni ostatní následovali jeho příkladu. Dne 9. července 1297 byla podepsána tzv. Irwinská kapitulace (*Capitulation of Irwine*). William Wallace byl v té době někde na severu Skotska, kde verboval svoji armádu a kapitulaci nepodepsal. Stejně tak ji nepodepsal ani Andrew Murray, který se k Wallacovi připojil a cestou na jih oslabovali anglické pevnosti. Z jihu jim šla naproti anglická armáda vedená samotným Johnem Warrenem a ke střetu mělo dojít poblíž hradu Stirling.¹⁰⁹

3.2.3. Bitva u Stirling Bridge

Skoti přijeli na bojiště dříve než Angličané, takže zaujali výhodnější pozici na vrcholku kopce, zatímco Angličané se usadili u řeky vedle hradu. Bitvu předcházelo vyjednávání, kterému předsedali Steward a Lenox. Tito dva měli přivést na bojiště svoji jízdu, ale nakonec se k rebelům nepřidali. William Wallace a Andrew Murray v žádném případě nemohli respektovat mírové rozhodnutí od vrchnosti, která byla v jejich očích za zrádce. Naštěstí pro Skoty, bylo 11. září 1297 šťastným dnem. Angličané udělali mnoho špatných taktických kroků během této bitvy. Warenne se dlouho dohadoval s Cressingham, jak překročí most přes řeku a sjednotí armádu na druhém břehu. Nakonec se rozhodli pro vyslání předvoje, který zajistí břeh a severní stranu mostu. Předvoj však nevydržel nápor Skotů, Warenne nechal dřevěný most zbourat a nechal anglické jednotky zmasakrovat. Ve velení předvoje byl neoblíbený strážce pokladny Hugh de Cressingham, který byl během boje stažen z koně, ubodán skotskou pěchotou a po bitvě stažen z kůže. Lenox a Steward sledovali bitvu z nedalekého kopce, a když viděli, jak Skoti vítězí, vzali jízdu, kterou přivezli na pomoc a útočili na stahující se Angličany.¹¹⁰

Přestože po bitvě Wallace a Murray dosahovali nebývalé obliby skotského lidu, ani jeden neměli ambice usednout do čela království. Stále považovali za krále Johna Balliola a v jeho jméně hlásali, že království je opět svobodné. Murray a Wallace byli jmenováni veliteli Skotské armády a Wallace dokonce obdržel titul „Ochránce Skotského království“.¹¹¹ Skoti poté pořádali nájezdy do severní Anglie, kde se pokoušel ničit místní pevnosti.¹¹² Prohra u

¹⁰⁹ WRIGHT, Thomas, *History of Scotland from the Earliest Period*, Londýn, New York: The London Printing and Publishing Company, 1873, [online], 65-67

¹¹⁰ FISHER, Andrew, *William Wallace*, Edinburgh: John Donald Publishers, 2002, 99-107

¹¹¹ BARROW, G.W.S. *Robert Bruce and the Community of the Realm of Scotland*, Berkley, Los Angeles: University of California Press, 1965, 127-129

¹¹² Pro hlubší analýzu invaze do severní Anglie v roce 1297 viz MCNAMEE, C.J. *William Wallace's Invasion of Northern England in 1297* IN: *Northern History* vol.26, 1990

Stirling Bridge musela být pro Eduarda obrovskou ránou. Zpráva ho zasáhla v období, kdy Anglie procházela politickou krizí a král sháněl peníze na financování svých válek. Eduard se momentálně nacházel za kanálem ve Flandrech a pomáhal jim válčit s Francií. I tak pro něj otázka Skotska musela být velice důležitá, protože nechal na 6. prosince 30.000 mužů do Newcastleu. Edward osobně vedl nové tažení do Skotska roku 1298 v čele armády čítající skoro 20.000 mužů.¹¹³

3.2.4. Bitva u Falkirku

Eduardovo tažení se neobešlo bez problémů. Anglie měla ve své armádě téměř 11.000 Walesanů, jejichž loajalita byla velice nestálá a žádala si jistou kontrolu. Druhá věc byla otázka zásobování, které i přes téměř bezstarostný průchod zemí vázlo a nutilo Eduarda vracet se do větších měst. Skotská armáda se vyhýbala přímému střetu, který by byl pro ně pravděpodobně fatální, a to Angličany uvádělo v nejistotu. Nevěděli s úplnou určitostí, kde se Willam Wallace nachází a v severní Anglii měli stále strach, že by se Skoti mohli vrátit a drancovat zemi za Eduardovými zády. Střet u Falkirku tedy přišel Eduardovi vhod.¹¹⁴

Obě armády se střetly na svátek svaté Maří Magdaleny 22. července 1298. Nejsilnější zbraní Angličanů byla těžká jízda. Wallace tedy zaujal defenzivní pozici, ve které rozdělil svoji armádu na čtyři útvary, ve kterých měli všichni vojáci dlouhá kopí. Jednalo se o tzv. *schiltrons*, která z defenzivy mohla stejně rychle přejít do útoku. Eduard nechtěl zbrkle zaútočit na Skoty a raději vyčkával, ale hrabata z Norfolku, Lincolnu a Herefodu krále neuposlechli a vydali se kolem místní bažiny ke skotské defenzívě. Poté, co došlo k prvnímu střetu, zradila skotská jízda Wallace a odjela. Angličtí lučištníci a dále kavalérie skotskou armádu definitivně zlikvidovala. John Comyn Wallace zradil a odjel, u Roberta Bruce si do dnešní doby nejsme jistí, jakou roli v bitvě u Falkirku hrál, víme ale, že James Steward padl v této bitvě, když bojoval na straně Skotska.¹¹⁵

Stejně tak jako bylo vítězství u Stirling Bridge stimulem skotského národního cítění, prohra u Falkirku měla opačný stimul. William Wallace po bitvě zmizel v blízkých lesích a jeho kariéra byla u konce. Vzdal se svého titulu „Ochránce Skotského království“ a kvůli svému nízkému titulu se ani nepočítalo s tím, že by se ještě nějak účastnil vysoké politiky.

¹¹³ PRESTWICH, Michael. *Edward I.* New Haven: Yale University Press, 1997, 478-479

¹¹⁴ WATSON, Fiona, *Under the Hammer: Edward I. and Scotland, 1286-1306*, Edinburgh: John Donald, 2005, 65-66

¹¹⁵ FISHER, Andrew, *William Wallace*, Edinburgh: John Donald Publishers, 2002, 148-157

Opět nastal čas na vznik rady, která zemi povede. Hlavní osobnostmi byli Robert Bruce a John Comyn mladší. Až do roku 1303 bylo Skotsko takřka okupováno Anglií.¹¹⁶

3.2.5. Konec Williama Wallace a nástup Roberta Bruce

V roce 1299 dal Eduard I. Johna Balliola pod papežský dohled. Papež Bonifác VIII. se snažil vyhovět francouzskému králi Filipovi IV. Francouzskému, a tak zasáhl do sporu mezi Skotskem a Eduardem I. V roce 1300 vydal bulu *Scimus fili*, ve které je psáno, že Eduard nemá na Skotsko právo, protože to náleží momentálně pouze papežskému stolci.¹¹⁷ Do toho ve Skotsku začal sílit vliv rodiny Comyn, která chtěla zpět na trůn usadit Balliola. Tento možný postup vyděsil Roberta Bruce, který měl zrovna obrovskou možnost konečně se dostat na skotský trůn. Poté, co začala Eduardova nová invaze roku 1301, je to právě Bruce, kdo se dává na odpor a stává se ikonou skotského lidu.¹¹⁸

William Wallace po bitvě u Falkirku musel odejít ze Skotska. Velice pravděpodobně utekl do Francie, ale mohl také nějakou dobu pobývat v Římě nebo dokonce v Norsku. Kdy se přesně vrátil do země, nevíme, každopádně se účastnil dalších bojů s Angličany. V roce 1304 došlo k uzavření mírových dohod mezi Eduardem a skotskými šlechtici, tento mír ovšem nezahrnoval Williama Wallace a jeho zajetí bylo mírovou podmínkou. Bylo tedy pouze otázkou času, kdy se ho někdo rozhodl zradit. Stalo se tak po znovudobytí hradu Stirling a 23. srpna 1305 byl velice brutálním způsobem popraven v Londýně. Byl rozčtvrcen a jeho části se rozeslaly po celé zemi.¹¹⁹

Poté co byl uzavřen mír roku 1304, Robert Bruce nebyl politikem, který by se měl podílet na nové skotské politice. Jako jeden z ochránců Williama Wallace upadl v nemilost krále Eduarda, a to nemohlo být respektováno skotskými lordy. Cestu na vrchol si tedy musel znovu dobýt. V roce 1305 byl Eduard již vážně nemocný a očekávala se jeho smrt. Robert věděl, že je čas znovu udeřit a vyvolat novou rebelii. Začal budovat alianci s Wishartem a Lambertem a plánoval, že bude usazen na skotský trůn. V cestě mu stála ale rodina Comyn, která byla stále loajální Johnu Balliolovi a která neschvalovala královský převrat. Robert

¹¹⁶ BARROW, G.W.S. *Robert Bruce and the Community of the Realm of Scotland*, Berkley, Los Angeles: University of California Press, 1965, 146-147

¹¹⁷ Pro více informací ohledně celé problematiky viz GOLDSTEIN, J.R. *The Scottish Mission to Boniface VIII in 1301: A Reconsideration of the Context of the Instructiones and Processus* IN: *The Scottish Historical Review* vol.70 no.189, Edinburgh: Edinburgh University Press, 1991

¹¹⁸ BARREL, A. D. M. *Medieval Scotland*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000, [online], 109-114

¹¹⁹ FISHER, Andrew, *William Wallace*, Edinburgh: John Donald Publishers, 2002, 180-186 a 226-230

Bruce se tedy rozhodl zabít Johna Comyna a také tak ve františkánském klášteře v Dumfries učinil. Poté nechal zabrat všechny hrady patřící rodině Comyn a získal dodatečnou podporu. Dne 25. května 1306 byl Robert Bruce korunován Skotským králem ve Sconu.¹²⁰

Dne 7. července 1307 Eduard I. Plantagenet zemřel v klášteře Burgh-by-Sands. Přesná příčina smrti je neznámá, ale je známo, že trpěl velikými bolestmi. Poté bylo jeho tělo odvezeno do Waltham Abbey, kde za jeho duši byly pořádány mše. Až 18. října bylo tělo převezeno do Londýna a 27. října se pořádal pohřeb ve Westminster Abbey. Mše se nepořádaly pouze v Anglii, ale i v Gaskoňsku a na dalších místech. V posledních slovech byla vyzdvihována hlavně jeho síla a charakter a byl přirovnáván k různým jiným významným historickým osobnostem. Jeho náhrobek byl vytesán z mramoru a zůstal bez podobizny, pouze latinsky na něm dodnes leží nápis: *Edwardus Primus Scotorum Malleus hic est, 1308. Pacta Serva.*¹²¹

¹²⁰ BARROW, G.W.S. *Robert Bruce and the Community of the Realm of Scotland*, Berkley, Los Angeles: University of California Press, 1965, 203-214

¹²¹ PRESTWICH, Michael. *Edward I.* New Haven: Yale University Press, 1997, 556-558 a 566-567

4. Britské ostrovy po smrti Eduarda I.

4.1. Eduard II.

Eduard z Caernarfonu zdědil anglickou korunu v době nově vznikající krize. Zatímco královská pokladnice byla úplně prázdná a dluh království se vyšplhal na 200.000 liber, ve Skotsku vznikala nová vlna rebelie pod vedením nového krále. Eduard II. není z pohledu dnešní historie vykreslován jako úspěšný vladař. Narodil se v roce 1284 na waleském hradě Caernarfon a v roce 1301 se stal prvním anglickým držitelem titulu „Princ z Walesu“. Eduard mu krom jiného udělil hrabství v Chesteru, na jehož správě se měl mladý princ naučit vlastní iniciativě. Účastnil se také se svým otcem tažení do Skotska. Vedl velice kontroverzní vztah se svým panošem Piersem Gavestonem, který byl ještě za vlády Eduarda I. vyhnán do exilu. Po smrti Eduarda I. se Gaveston mohl opět navrátit a získalo se mu velikých privilegií. Gaveston ovlivňoval natolik politiku království, že na popud baronů byl nejdříve exkomunikován a poté popraven. Za manželku si Eduard II. vzal dceru Filipa IV. Francouzského Isabelu, se kterou měl čtyři děti.¹²²

4.2. Skotsko za Eduarda II.

4.2.1. Bitva u Methven

Korunovací Roberta Bruce se kritická situace ve Skotsku rozhodně nevyřešila. Vraždou Johna Comyna a uzmutím jeho majetku si zneprátelil celý rod, který měl podporu Angličanů. V čele další anglické expanze stál Aymer de Valace z rodu Lusignan, švagr Johna Comyna. Jeho tažení přes Tweeddale bylo brutální a devastující. Cestou Skotskem vypaloval usedlosti šlechticů, kteří se dali na stranu Bruce, kteří se mu po jednom vzdávali. Skotská a anglická armáda se setkaly u města Methven, nedaleko od města Perth. Bitva se udála 19. června 1306 a pro Roberta se stala tragédií. Ze 4.000 mužů potupně utekl pouze s několika stovkami a musel se poté ukrývat v horách, zatímco svoji rodinu poslal do Kildrummy. Hrad byl ale dobyt a rodina zajata Williamem de Rossem. Brucova sestra Marie, manželka Isabela a dcera Marjorie byly poté vězněny v železných klecích až do roku 1310, kdy Eduard II.

¹²² Pro celý životopis Eduarda II. viz PHILLIPS, Seymour, *Edward II.* New Haven: Yale University Press, 2011 nebo *Vita Edwardi Secundi* ed. by CHILDS, W.R. Oxford: Oxford University Press, 2003

povolil jejich převezení do kláštera v Berwicku. Po Methvenu následovala řada poprav Brucových spojenců.¹²³

4.2.2. Tažení Eduarda II.

Mezi lety 1307 až 1310 fungovalo mezi Anglií a Skotskem příměří. Znovuobnovené tažení nedosahovalo zamýšleného úspěchu a začínalo se stále víc jevit, že Eduard II. nemá takové vojenské schopnosti jako jeho otec. Nebýt smrti Gavestona, mohla v Anglii vypuknout občanská válka, což bylo Eduardovi zazlíváno. Osobní účast krále, jehož pozice byla těžce poškozena, na skotských bojích anglickou morálku nezvedla.¹²⁴ Nájezdy Skotů do severní Anglie probíhaly až do roku 1322 a její obrana nebyla lehká, protože v roce 1314 zemřel Robert Clifford a v roce 1315 Henry Percy, dva schopní angličtí válečníci se zkušenostmi ze Skotska.¹²⁵

Robert Bruce v exilu v žádném případě nečině nevyčkával. Po zpacifikování odporu rodiny Comyn a jejich leníků se opět dostal do čela vedení státu a rozmýšlel, jak se dá Angličanům opět na odpor. V březnu nechal svolat skotský parlament do Saint Andrew, kde se mělo rozhodovat o novém zdanění a vybírání daně na další vojenské tažení. Důležité bylo finální uznání jeho korunovace skotským klérem, který do teď byl v této otázce velice skeptický. Usmíření s klérem znamenalo usmíření s papežem a usmíření s papežem znamenalo nové vztahy s Filipem IV. Francouzským. Ten dokonce pozval Roberta Bruce, aby s ním uskutečnil další křížovou výpravu. Brucova pozice tedy každým dnem sílila a v roce 1314 jeho celková armáda dosahovala desítek tisíc mužů.¹²⁶

4.2.3. Bitva u Bannockburnu

Anglická a skotská armáda se setkaly opět poblíž hradu Stirling na místě známé jako Bannockburn dne 23. června 1314. Nejednalo se o náhodný střet, byla to promyšlená akce,

¹²³ BARROW, G.W.S. *Robert Bruce and the Community of the Realm of Scotland*, Berkley, Los Angeles: University of California Press, 1965, 216-231

¹²⁴ PRESTWICH, Michael, *The Three Edwards, War and State in England 1272-1377*, Londýn, New York: Routledge, 2001, 85-86

¹²⁵ Pro hlubší analýzu skotských nájezdu do Anglie v letech 1311-1322 viz MCNAMEE C.J. *The Wars of the Bruces, Scotland, England and Ireland, 1306-1328*, Edinburgh: John Donald Publisher, 2006, 72-157

¹²⁶ MCNAMEE C.J. *The Wars of the Bruces, Scotland, England and Ireland, 1306-1328*, Edinburgh: John Donald Publisher, 2006, 36-46 a 60-61

kteřá trvala dva dny. Přestože pro Eduarda II. bylo těžší sehnat jednotky než pro jeho otce, i tak čítala jeho armáda téměř dvojnásobek té Bruceovy. Každá z armád se nacházela na jednom břehu řeky. Hrad Stirling patřil pod anglickou armádu a nacházel se na stejném břehu, jako kopec New Park, na němž se usadil Robert Bruce. Philip Moubray, správce hradu Stirling, nabízel variantu, při které by Skoti nejdříve chtěli dobít hrad a Angličané by jim přes břeh mohli vpadnout do zad, ovšem hrabata z Gloucester a Herefordu neposlouchali a rozhodli se pro přímý útok. Nepodařilo se jim proniknout skrz skotské pozice, ale udrželi se na druhém břehu. Druhý den zaútočili jako první Skotové, kteří se doslechli, že v anglickém táboře panuje špatná morálka. Celkové vedení Angličanů nebylo valné kvality. Eduard II., nezkušený válečník, dal celkové velení hraběti z Gloucesteru, ten ovšem při jednom z náporu padl. Angličané měli obrovské ztráty a přišli o mnoho rytířů, nezbylo jim tedy než se dát na ústup. Tak Skoti vyhráli jednu z nejznámějších bitev historie.¹²⁷

Robert Bruce tak porazil všechny své nepřátele a stal se již neotřesitelnou autoritou. Vítězství u Bannockburnu později vedlo k sepsání Deklarace z Arbroath (*Declaration of Arbroath*) roku 1320, ve které byl papežem oficiálně uznáno Skotsko jako samostatný stát s Brucem jako králem.¹²⁸ Finální mír s Anglií byl uskutečněn až v roce 1328 již za vlády Eduarda III. a to tzv. edinburghsko-northamptonskou smlouvou (*Treaty of Edinburgh-Northampton*).

¹²⁷ Viz MORRIS J.E. *The Battle of Bannockburn* IN: *History* vol. 17 no. 65, New Jersey: Wiley, 1932 a BARROW, G.W.S. *Robert Bruce and the Community of the Realm of Scotland*, Berkley, Los Angeles: University of California Press, 1965, 310-332

¹²⁸ Viz. DUNCAN A.A.M. *The Nation of Scots and the Declaration of Arbroath (1320)*, Londýn: The Historical Association, 1970

Závěr

Po hlubší analýze prostudované odborné literatury věnující se určené problematice můžu tvrdit, že působení Eduarda Plantageneta a jeho pozdější vláda byly pro Anglii velice přínosné. Už od raného mládí se stal součástí politických a diplomatických jednání, které formovaly jeho budoucí působení na anglickém dvoře. Eduard žil ve stínu velikého krále Jindřicha III., jehož ambice sahaly daleko na kontinent a je tedy logické, že byl využíván jako důležitý subjekt královny politiky. Tato akce ale vyvolala v Eduardovi reakci, která je pro mládí tolik charakteristickou. Přestože byl donucen chovat se a plnit úkoly, které mu král uložil, měl tendenci se osamostatnit a ukázat tak svou nezávislost a osobní kvality. Jeho prvotní kooperace s baronskými reformisty je toho řádným důkazem, ale až jeho „exil“ v Gaskoňsku mu umožnil plně se realizovat. Když se Eduard v roce 1263 velice neochotně vrátil do Anglie, byl to ještě stále ten mladý muž snažící se dokázat svoji výjimečnost, ovšem jeho otočení se zády k reformistům bylo již znakem uvědomělé povinnosti. Jeho osobní prohra u Lewes byla výsledkem téměř žádné vojenské zkušenosti a zbrklosti pro taktiku tak fatální. Trest, který tuto prohru následoval, musel být pro princovo ego obrovskou ranou. Právě tato rána ovšem byla spouštěčem, který naučil Eduarda poučit se ze svých chyb. Když Eduard opouštěl svoje vězení, opouštěl ho již jako dospělý muž. Byl primární osobou v budování odporu proti Simonovi de Montfort, jelikož Jindřich III. byl fakticky mimo dosah. Nesmíme opomínat roli Gilberta de Clare, 7. hraběte z Gloucesteru, který umožnil Eduardovi útěk a v otázce rojalistického odporu zastával téměř stejně vysoký post, jako Eduard. Kooperace těchto dvou mužů pak dosáhla Montfortovi porážky, ve které Eduard již nebyl tak zbrklý, jak v bitvě u Lewes a ukázal, že post dědice trůnu je zasloužený. Svým tažením do Sváté země ukázal i světu, čeho je schopný, a to i přestože výprava samotná nebyla úspěšná, stala se úspěchem pro Eduarda. V roce 1272 nastupoval na anglický trůn král, který si byl vědom svých obrovských schopností.

Wales ve 13. století stál na velice chabém základu. Zatímco v západní Evropě byl všude aplikován feudální systém s principem primogenitury, ve Walesu to tak fakticky až do nadvlády Anglie nebylo. Majetek se dělil mezi všechny syny, a to dokonce i mezi nemanželské, což vedlo k věčným bojům a nestabilitě celého systému. Když už tedy došlo k pokusu o nastolení stabilního systému, bylo pozdě. Walesané si museli silnou pozici vybojovat, což logicky vedlo k nepokojům mezi nimi a pány z marky, kteří díky slabému systému mohli vlastnit ve Walesu majetek a ovládat určité území. Zvláštní je, že přestože spolu Walesané a *Marcher Lords* velice často bojovali, docházelo také k určité symbióze, ze

kteře měly obě strany užitek. Vzájemné sňatky, obchody a jiná partnerství Walesanům přinášelo nemalé finance a Angličanům vliv na území. Ani boje do jisté míry nebyly kontraproduktivní. Stále útoky waleských jednotek na hranicích muselo vest k zesílení anglických držav. Páni z marky si tak mohli dovolit dostávat veliké finance na vojenskou podporu. Čím ale byla větší vojenská podpora, tím byla také silnější pozice daných lokalit v domácí politice. Není tedy náhodou, že mezi nejvýnosnější a nejvýznamnější hrabství v Anglii patří Chester, Gloucester, či Hereford. Stejně tak jako sílila pozice Eduarda v Anglii, sílila také pozice Llywelyna ap Gruffudda ve Walesu. Jeho politická kariéra mířila dobrým směrem, ovšem jeho diplomatické schopnosti nedosahovaly valné úrovně. Llywelyn uměl využít vojenských příležitostí a v době oslabení anglické pozornosti tak rozšířil svůj vliv na celou zemi, v zásadě ale neuměl zařídít výhodnou pozici pro svůj lid. Llywelyn ap Gruffudd byl dobrým vůdcem do války, ale špatným v období míru. Jeho neschopnost dělat kompromisy mu nakonec byla osudná. Eduard nikdy neměl tendenci úplně si podřídít Wales, chtěl zde pouze nastolit takový pořádek, který nebude nijak narušovat anglickou politiku a bude finančně výhodný pro pány z marky. Téměř úplná anglická nadvláda tedy byla nastolena hlavně kvůli nepokojnému chování politických jedinců, kteří se nechtěli přizpůsobit novému prostředí.

Skotský feudální systém na druhou stranu byl velice podobný tomu anglickému, není tedy náhodou, že jednání se Skotskem bylo pro Eduarda mnohem jednodušším. Eduard měl mnohé vazby na místní šlechtu, proto nebylo tak obtížné zajistit jejich podporu v určitých situacích. Přestože anglo-skotské vztahy byly až do 80. let 13. století velice přátelské, nastávající krize na kontinentě se zrcadlila i na ostrovech. Eduard ve svých pozdních letech rozhodně nepřicházel o charakter tvrdého muže, spíše naopak. Jeho chování a rozhodování občas bylo až kruté a mstivé, což také silně ovlivnilo způsob, jakým se rozhodl zacházet se Skotskem. Intervence do skotské politiky nebyla z pozice rádce, jak se Skoti mylně domnívali, že bude, ale z pozice nadřazeného vládce a ostrovní autority. Celá Skotská válka o nezávislost začala kvůli nepřízní osudu a Eduardově mocenským ambicím. Nelze se do jisté míry divit, že Eduard Skoty podceňoval a nevěnoval jim takovou komplexní pozornost, situace na kontinentě mu musela brát mnoho sil. Nadvláda nad Skotskem pro něj bylo spíše doplňkem většího celku. Na druhou stranu, když došlo ke krizi, byl ochotný se osobně účastnit tažení a dát situaci „do pořádku“. Potlačení veškerých skotských elit nevedlo k potlačení svobodného ducha samotných Skotů. Rebelie Williama Wallace je relativně ojedinělou ukázkou počátku vzpoury bez prvotní motivace naplnění mocenských ambicí jeho

vůdčích osobností. Zatímco ve Walesu docházelo ke vzpourám čistě z politicky motivovaných důvodů, ve Skotsku šlo opravdu již pouze o zoufalou touhu po svobodě. Brucové na druhou stranu byli ambiciózními politickými strategy. Robert Bruce, který se později stal skotským králem, uměl vždy správně vycítit situaci a podřídit jí tak své politické směřování. I přes jeho ideální zobrazování byl Robert Bruce politický pragmatik, který pro získání moci byl schopný různých nemorálních věcí. Podnik, do kterého se pustil, byl velice riskantní a nebyť smrti Eduarda I. a vlády Eduarda II. nezískal by ve Skotsku takovou podporu, jaká mu ve finále zařídila korunu. Neschopnost Eduarda II. byla určitě zásadním prvkem pro vznik svobodného Skotska, ale rozhodně to neznamená, že Brucova politická aktivita byla nepodstatná a že vliv Francie a papeže se na výsledku také nepodepsal.

Bibliografie

BARREL, A. D. M. *Medieval Scotland*, Cambridge: Cambridge University Press, 2000, [online]

BARROW, G. W. S. *David I. of Scotland: The Balance of New and Old* IN: BARROW, G. W. S. (ed.), *Scotland and Its Neighbours in the Middle Ages*, Londýn: Stenton Lecture, 1984

BARROW, G.W.S. *Observations on the Coronation Stone of Scotland* IN: *Scottish Historical Review* vol.76 no. 201 part I. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1996

BARROW, G. W. S. *The Kingdom of the Scots, Government, Church and Society from 11th to the 14th century*, Londýn: Edward Arnold, 1973

BROWN, Michael, *Henry the Peaceable: Henry III., Alexander III. and Royal Lordship in the British Isles, 1249-1272* IN: ROWLANDS, Ifor W. *England and Europe in the Reign of Henry III (1216-1272)*, ed. by K. U. Weiler, Routledge, Londýn: Routledge, 2002

CARPENTER, David A. *The Minority of Henry III.* Berkeley, Los Angeles: University of California Press, 1990

CARPENTER David A. *The Reign of Henry III.* Londýn: The Hambledon Press, 1996

CARPENTER, David A, *King Henry III and Saint Edward the Confessor: The Origins of the Cult* IN: *The English Historical Review*, Oxford: Oxford University Press, [online]. 2007

CREIGHTON, M. *Life of Simon de Montfort*, Londýn: Rivingtons, [online], 1876

DAVIES John, *A History of Wales*, Londýn: Penguin Books, 1994

DUNCAN A.A.M. *The Nation of Scots and the Decleration of Arbroath (1320)*, Londýn: The Historical Association, 1970

FISHER, Andrew, *William Wallace*, Edinburgh: John Donald Publishers, 2002

GARCÍA, José Manuel Rodríguez, *Henry III. (1216-1272), Alfonso X of Castile (1252-1284) and the Crusading Plans of the Thirteenth Century (1245-1272)*, IN: ROWLANDS, Ifor W. *England and Europe in the Reign of Henry III (1216-1272)*, ed. by K. U. Weiler, Routledge, 2002, [online]

GOLDSTEIN, J.R. *The Scottish Mission to Boniface VIII in 1301: A Reconsideration of the Context of the Instructiones and Processus* IN: *The Scottish Historical Review* vol.70 no.189, Edinburgh: Edinburgh University Press, 1991

GRIFFITHS, Ralph, *The Revolt of Madog ap Llywelyn, 1294-1295* IN: *Transaction of Caernarfonshire Historical Society* vol. 16, Caernarfon, 1955

GRIFFITHS, R. A. *The Revolt of Rhys ap Maredudd, 1287-1288* IN: *Welsh History Review* vol. II. Cardiff: University of Wales Press, 1966

KNOWLES M. D. *Some Aspects of the Career of Archbishop Pecham, part I. a II.* IN: *The English Historical Review* vol. 57 no. 225 a 226, Oxford: Oxford University Press, 1942

LABORDERIE, Olivier, MADDICOTT J. R. CARPENTER David A. *The last hours of Simon de Montfort: a new account* IN: *English Historical Review*, no. 115, 2000

LE GOFF, Jacques. *Saint Louis*, translated by Gareth Evan Gollrad, Notre-Dame: University of Notre-Dame Press [online], 2009

LIBERMAN Max, *The medieval 'Marches' of Normandy and Wales*, IN: *The English Historical Review* vol. 125 no. 517, Oxford: Oxford University Press, 2010

LLOYD, John Edward, *A history of Wales from the earliest times to the Edwardian conquest vol.I.* Toronto: University of Toronto, 1911, [online]

MADDICOTT, J.R. *The Mise of Lewes, 1264*, Oxford: Oxford University Press, IN: *The English Historical Review*, vol. 98. no. 388, 1983, [online]

MCNAMEE C.J. *The Wars of the Bruces, Scotland, England and Ireland, 1306-1328*, Edinburgh: John Donald Publisher, 2006

MCNAMEE, C.J. *William Wallace's Invasion of Northern England in 1297* IN: *Northern History* vol.26, 1990

MORRIS John Edward, *The Battle of Bannockburn* IN: *Hisotry* vol. 17 no. 65, New Jersey: Wiley, 1932

MORRIS, John Edward, *The Welsh Wars of Edward I.: A Contribution to medieval military history, based on original documents*, Oxford: Clarendon Press, 1901, [online]

NIELSON G. *Brus versus Balliol, 1291-1292: The Model for Edward I.'s Tribunal* IN: *The Scottish Historical Review* vol. 16 no. 61, 1918

- PARIS, Matthew. *Monachi Santi Albani Chronica Majora*, Londýn: Longman, ed. by Henry Richard Luard, 1872, [online], ISMB: 9781554299751
- PHILLIPS, Seymour, *Edward II*. New Haven: Yale Univeristy Press, 2011
- PRESTWICH, Michael. *Edward I*. New Haven: Yale University Press, 1997
- PRESTWICH, Michael. *Plantagenet England 1225-1360*. Oxford: Oxford University Press, 2005
- PRESTWICH, Michael, *The Three Edwards, War and State in England 1272-1377*, Londýn, New York: Routledge, 2001
- PRYCE, Huw, *Negotiating Anglo-Welsh Relations: Llywelyn the Great and Henry III*. IN: ROWLANDS, Ifor W. *England and Europe in the Reign of Henry III (1216-1272)*, ed. by K. U. Weiler, Routledge, 2002, [online]
- RICHARDSON H. G., *The Coronation of Edward I*, IN: *Historical Research vol. XV*. Londýn: University of London Press, 1937
- RICHARDSON H. G. *The English Coronation Oath*, IN: *Speculum XXIV*. Cambridge: Cambridge University Press, 1941
- RIDDLE, Joseph Esmond, *The History of Papacy to the Period of Reformation*, Richard Bentley Publisher 1854, [online]
- SMITH, Beverley J. *Llywelyn ap Gruffudd: Prince of Wales*, Cardiff: University of Wales Press, 2014, [online]
- Statutes of the Realm, vol. I*. Londýn: Dawsons of Pall Mall, 1963, [online]
- STRAYER, Joseph R. *Crusades of Louis IX*. IN: *A History of the Crusades vol. II.: The Later Crusades (1189-1311)*, Madison, Wisconsin: University of Wisconsin Press, 1968, [online]
- STUDD J. R. *The Lord's Edward Lordship of Chester, 1254-1272*, 1978
- The Acts of Welsh Rulers: 1120-1283*, Cardiff: University of Wales Press, ed. by PRYCE Huw 2010, ISBN: 9780708323878
- TOUT, T. F. *Edward the First*, Londýn, New York: Macmillian and Co. 1893, [online]
- Vita Edwardi Secundi* ed. by CHILDS, W.R. Oxford: Oxford Univeristy Press, 2003

WATSON, Fiona, *Under the Hammer: Edward I. and Scotland, 1286-1306*, Edinburgh: John Donald, 2005

WRIGHT, Thomas, *History of Scotland from the Earliest Period*, Londýn, New York: The London Printing and Publishing Company, 1873, [online]